

סנהדרין פרק שלישי זה בורר
מתוך "גמרא נוֹקָה"
על שם הורי נפתלי וחנה הולנדר הכ"מ

מקרא:

דברי הגמרא באותיות כאלה: ROD 12; רש"י בתוך הגמרא בסוגריים () ובתוך הסוגריים - אותיות MIRIAM 10; מראי מקומות גם MIRIAM 10; מובאות וציטטות בגופן NARKISIM; השלמת פסוקי המקרא בסוגריים () ובאותיות 10 NARKISIM; הערות: בסוגריים [] באותיות CourierNew 10; ההערות עם קידומת # אינם פשט הגמרא אלא הערת העורך לבדיקת הלומד. תחילת עמוד - בתחילת שורה, אפילו באמצע משפט - כך: (תענית ב, ב)
הגירסא: לפי דפוס וילנא עם אחזים מההגהות שעל הדף - לפי הנראה לי כנחוצ לצורך הפשט הפשוט.
מקרא: בתחילת הדף
הערות בשולי הדף - בתצוגת דף אינטרנט אפשר - באקפלורר - להניח עליהם את הסמן ואז מופיעה ההערה בחלון. אפשר גם לראות אם עוברים לתצוגה של דף הדפסה.
In Explorer, Footnotes become visible when the cursor rests on the number of the footnote.
הערות וטבלאות באנגלית - ע"י כולל עיון הדף, ראש הכולל הרב מרדכי קורנפלד -

Producers of the Dafyomi Advancement Forum, <mailto:daf@dafyomi.co.il>,
<http://www.dafyomi.co.il/>
This material is ©2009 by Julius Hollander 27 Bialik St., Petah Tikva, Israel 49351
Permission to distribute this material, with this notice, is granted - with request to notify of use at yeshol@gmail.com.

(סנהדרין כג, א)

משנה:

דיני ממונות בשלשה: זה בורר לו אחד (משמע: זה בורר לו בית דין אחד, שהן שלשה, וזה אחד - הרי ששה, ושניהם בוררין להם עוד אחד - הרי תשעה, והיינו דקא מתמה 'מאי זה בורר כו' הא בתלתא סגי') וזה בורר לו אחד, ושניהם בוררין להן עוד אחד - דברי רבי מאיר; וחכמים אומרים: שני דיינין בוררין להן עוד אחד.
זה פוסל דיינו של זה וזה פוסל דיינו של זה - דברי רבי מאיר; וחכמים אומרים: אימתי? - בזמן שמביא עליהן ראיה שהן קרובין או פסולין, אבל אם היו כשרין או מומחין מפי בית דין - אינו יכול לפוסלן.
זה פוסל עדיו של זה וזה פוסל עדיו של זה - דברי רבי מאיר; וחכמים אומרים: אימתי? - בזמן שמביא עליהן ראיה שהן קרובין או פסולין, אבל אם היו כשרין - אינו יכול לפוסלן.

גמרא:

מאי 'זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד' - בתלתא סגי?
הכי קאמר: כשה בורר לו בית דין אחד וזה בורר לו בית דין אחד (וכל אחד פוסל אותו בית דין שבירר חברו, ואינו רוצה לדון לפניו) - שניהם בוררין להן עוד אחד (כלומר: אין יכולין לכוף זה את זה, אלא בוררין בית דין שיתרצו בו שניהם).
ואפילו לזה מצי מעכב (בתמיה) ? - והאמר רבי אלעזר (לקמן בסוף פירקין דף לא:): לא שנו (אחד אמר "נידון כאן" ואחד אמר "נלך לבית הוועד" - כופין אותו והולך לבית הוועד) אלא (דקאמר) מלוה ("נלך לבית הוועד"), אבל לזה - כופין אותו ודן בעירו (ד'עבד לזה לאיש מלוה' [משלי כב, טז])!
כדאמר רבי יוחנן (לקמן בשמעתין): בערכאות שבסוריא שנו (שלא היו בקיארין בדין תורה) - הכא נמי בערכאות שבסוריא שנו (הלכך אפילו לזה מצי מעכב).

אבל מומחין לא?

רב פפא אמר: אפילו תימא מומחין, כגון בי דינא דרב הונא ודרב חסדא (דתרויהו בחד מקום): דקאמר ליה "מי קא מטרחנא לך"!

תנן 'וחכמים אומרים: שני דיינין בוררין להן עוד אחד'; ואי סלקא דעתא כדקאמרינן: בתי דין - בית דין בתר דפסלי להו אזלו ובררו להו בי דינא אחריני? ועוד: מאי 'זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד' (דמשמע דהכי דינא)? - אלא הכי קאמר: כשה בורר לו דיין אחד וזה בורר לו דיין אחד - שניהן בוררין להן עוד אחד. מאי שנא דעבדי הכי?

אמרי במערבא משמיה דרבי זירא: מתוך שזה בורר לו דיין אחד וזה בורר לו דיין אחד, ושניהן בוררין להן עוד אחד - יצא הדין לאמיתו (דצייתי בעלי דינין: דסבר החייב "הרי אני בעצמי ביררתי האחד, ואם היה יכול להפך בזכותי - היה מהפך"; והדיינין בעצמן - נוחה דעתן להפך בזכות שניהן, מפני ששניהם ביררוס).

וחכמים אומרים כו' [שני דיינין בוררין להן עוד אחד]: נימא בדרב יהודה אמר רב קמיפלגי, דאמר רב יהודה אמר רב: 'אין העדים חותמין על השטר אלא אם כן יודעין מי חותם עמהן' (שמא יחתמו עמהם עד אחד פסול, ומבטל עדות כולם ונמצאו אלו בושים): רבי מאיר לית ליה דרב יהודה אמר רב, ורבנן אית להו דרב יהודה אמר רב (הלכך דעת הדיינין בעינן: שיבררו מי ישב עמהם אדם הגון)! לא, דכולי עלמא אית להו דרב יהודה אמר רב, ודעת הדיינין כולי עלמא לא פליגי דבעינן; כי פליגי דעת בעלי דינין: רבי מאיר סבר דעת בעלי דינין נמי בעינן, ורבנן סברי דעת הדיינין בעינן, דעת בעלי דינין לא בעינן.

גופא: אמר רב יהודה אמר רב: אין העדים חותמין על השטר כו' [אלא אם כן יודעין מי חותם עמהן]; תניא נמי הכי: כך היו נקיי הדעת שבירושלים עושין: לא היו חותמין על השטר אלא אם כן יודעין מי חותם עמהן, ולא היו יושבין בדין אלא אם כן יודעין מי יושב עמהן, ולא היו נכנסין בסעודה אלא אם כן יודעין מי מיסב עמהן (שגנאי הוא לתלמידי חכמים לישוב אצל עם הארץ בסעודה).

זה פוסל דיינו כו' (וזה פוסל דיינו של זה: יכול לומר לו "לא אדון לפניך!" (ע"כ)): כל כמיניה דפסיל דייני? אמר רבי יוחנן: בערכאות שבסוריא שנו.

אבל מומחים לא? הא מדקתני סיפא 'וחכמים אומרים: אימתי? - בזמן שמביא ראיה שהן קרובין או פסולין, אבל אם היו כשרין או מומחין מפי בית דין אינו יכול לפוסלן' - מכלל דרבי מאיר מומחין נמי קאמר?! הכי קאמר: אבל אם היו כשרין (שאינם קרובין ולא פסולין, אף על פי שהן יושבי קרנות) - נעשו כמומחין מפי בית דין, ואינו יכול לפוסלן. תא שמע: 'אמרו לו לרבי מאיר: לא כל הימנו שפוסל דיין שמומחה לרבים'!?

אימא: לא כל הימנו שפוסל דיין שהמחוהו רבים עליהם. תניא נמי הכי: 'לעולם פוסל והולך עד שיקבל עליו בית דין שמומחה לרבים - דברי רבי מאיר' (אלמא במומחין מודה רבי מאיר)! והא עדים כמומחין דמי (אם אינם קרובים או פסולים), ואמר רבי מאיר: 'זה פוסל עדיו של זה וזה פוסל עדיו של זה'! הא איתמר עלה: אמר ריש לקיש: פה קדוש יאמר דבר זה? תני 'עדו'!

עדו למאי? אילימא לממון - רחמנא פסליה! אי לשבועה - הימוני מהימן כבי תרי?! לעולם לממון ל; א צריכא דקבליה עליה כבי תרי (בתחלת דבריהם קבלוהו עליהם בשנים).

מאי קא משמע לן? - דמצי הדר ביה? תנינא [תוספתא סנהדרין פ"ה מ"א]: 'אמר לו "נאמן עלי אבא" "נאמן עלי אבין" "נאמנין עלי שלשה רועי בקר": רבי מאיר אומר: יכול לחזור בו, וחכמים אומרים: אינו יכול לחזור בו' (בדיינין קמיירי, מדקתני 'שלשה רועי בקר'),

(סנהדרין כג, ב)

ואמר רב דימי בריה דרב נחמן בריה דרב יוסף: (הא דקתני "נאמן עלי אבא") - כגון דקבליה עליה בחד (בחד דיין, ויש שנים כשרין עמו, ואפילו הכי: כיון דפסול מדאורייתא - מצי הדר ביה; הכא נמי: כיון דחד לממון לא מתכשר - מצי הדר ביה) .
צריכא: דאי תנא "אבא" ו"אביך" - בהא קאמרי רבנן דלא מצי הדר ביה, משום דאבא ואביך חזו לעלמא, אבל חד כבי תרי - דלעלמא לא חזי - אימא מודו ליה לרבי מאיר; ואי אשמעינן בהא, בהא קאמר רבי מאיר, אבל בההיא - אימא מודו להו לרבנן? צריכא!
הא מדקתני רישא דיינו וסיפא עדיו - אלמא דוקא קתני (מדשני במילתיה: דבדיינין נקט לשון יחיד ובעדים נקט לשון רבים) ! (וליתא לדריש לקיש, והדא קושין לדוכתא: והא עדים כממחין דמו) ?

אמר רבי אלעזר: (סיפא גבי עדים) בבא הוא ואחר לפוסלן (להו תרי דמסהדי אפסולה, ומהימני, ודיינין בערכאות שבסוריא כדאוקימנא; ולא פסול ממש קאמר, אלא כְּעִינא בי דינא מעליא)

כל כמיניה? נוגע בעדותו הוא (האי בעל דין: דמשום דלא ליסהוד עליה קאתי למיפסליה) ? !

אמר רב אחא בריה דרב איקא: כגון שקרא עליו ערער (שמץ של פסול; בעל דין אומר לפנינו על מה הוא פסול, ויש אחר עמו) .

ערער דמאי? אילימא ערער דגזלנותא (מעיד עליו הוא ואחר שגזלן הוא) - כל כמיניה נוגע בעדותו הוא (משום דלא נסהיד עליה קאמר) ! אלא ערער דפגם משפחה (עבד הוא: ממשפחת עבד שלא נשתחרר בא, ופסול הוא ומשפחתו) : רבי מאיר סבר: הני אמשפחה קמסהדי (ולאו משום האי לחודיה מסהדי, הלכך סהדותא אחרינא הוא, ולא כנוגע בעדות דמי) ואיהו ממילא קפסיל, ורבנן סברי: סוף סוף נוגע בעדותו הוא ##- וכי נפסל בכך שהוא בן עבד? והרי עכ"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר בין פנויה בין באשת איש בין באונס בין ברצון - רמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק טו הלכה ג, וטור אבן העזר סימן ד ! אלא: בן שפחה] .

כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן: מחלוקת בשתי כיתי עדים (שאמר בעל דין בפנינו "יש לי שתי כיתי עדים בדבר זה"; הביא כת ראשונה ועמד הלוח ואחר, ואמר "פסולין הן", והשתא לאו כנוגע בעדות הוא, שהרי אמר מלוה שיש לו כת אחרת! ואם ביקש ולא מצא - יפסיד) : דרבי מאיר סבר צריך (בעל דין) לברר (ולזה עמיד על האמת כל דבריו שטוען בבית דין; והני - מיפסלי אף לעדיות אחרות; ואם ביקש ומצא כת אחרת כשירה אף על פי שראשונה נפסלה - הרי בירר דבריו: שאמר להביאם והביא, והוא לא דק דסבור שכשרים היו), ורבנן סברי אינו צריך לברר (ויכול לומר "אין לי עוד", ונמצא זה נוגע בעדותו הוא, ולא מיפסלי אפילו בעדות זו), אבל בכת אחת דברי הכל אין יכול לפוסלן .

אמרו לפנינו [נראה לי אלה המשך דברי רב דימי, שמספר שאמרו לפני רבי יוחנן] רב אמי ורב אסי [לפי דעתי צריך להיות רבי אמי ורבי אסי, שהרי רב אסי היה חברו של רב ושמואל, בבל, ובודאי לא אמר לפני רבי יוחנן, שהיה צעיר מהם, ובארץ ישראל!] : אין שם אלא כת אחת מהו?

'אין שם אלא כת אחת?' ! והאמרת 'אבל בכת אחת דברי הכל אין יכול לפוסלן' !

אלא: נמצאת כת שניה קרובין או פסולין (על ידי עדים גמורים) - מהו (לרבי מאיר? מי אמרין השתא דאי נוגע בעדות הוא, דאין לחבירו כת אחרת כשרה? או דילמא מעיקרא מיהת כי אסהיד בעל דין ואחר עמו אקמאי למיפסלינהו - לאו נוגע בעדות הוא, דאכתי לא אשתכח כת שנייה פסולין?)

הכי גרסינן לה כמו שפירשתי, ולא נהירא: חדא: דאין זה בירור דברים לרבי מאיר, הואיל וכת האחת נפסלין, ועדיין נוגע בעדות הוא! ועוד: דאי נמי הוי בירור דברים - בהכי נוגע בעדות הוא: דאם לא ימצא כת אחרת כשרה אלא כת פסולה נמצא - מפסיד בפסול של ראשונים, דאי לא נפסלו ראשונים - היה מוציא ממון על פיהם, ודבריו נבררין על ידי שניה ואף על פי שפסולין, ועכשיו הוא מפסיד.

הלכך אומר אני דגרסינן הכי, והוא עיקר: דרבי מאיר סבר אין צריך לברר, וזה שאמר להביא שתי כיתי עדים והביאם והאחת נפסלת - אין בכך כלום, שאינו צריך לברר דבריו, ודיו בכת אחת הכשרין, ואלו נפסלין לעדות אחרת על פי בעל דין ואחר דאינו נוגע בעדות; ורבנן סברי צריך לברר, ונמצא זה נוגע בעדות, ולא מפסיל; [ונשאר השאלה] נמצאת כת שניה קרובין או פסולין לרבי מאיר מהו? נהי דאינו צריך לברר - מכל מקום עכשיו אין כאן עדות, והוה ליה נוגע בעדות למפרע? או דילמא כי אסהיד מיהא לאו נוגע בעדות הוה, דאכתי לא מצאו כת שנייה פסולה) ?

אמר [רבי יוחנן] להן [לרבי אמי ורבי אסי] : כבר העידו עדים

הראשונים (כשנמצאת כת שניה פסולה - כבר נתקבלה בכשרות עדותן של אלו המעידין על הפסול, ועדיין לא היה נוגע בעדות; ומאחר שנתקבלה בהכשר - נאמנין לפסול את הראשונים

לשון אחר: כבר העידו העדים הראשונים: כת ראשונה שהעידו בעדותן של בעלי דינן - ומהימני, דכיון דשניה פסולה - תו לא מפסלי קמאי, דהוה ליה נוגע בעדות; ולשון ראשון נראה, מדנקט בהאי לישנא 'כבר העידו') .

איכא דאמרי: אמר רב אשי: כבר העידו עדים הראשונים .

נימא בפלוגתא דרבי ורבין שמעון בן גמליאל קמיפלגי, דתניא: 'הבא לידון בשטר ובחזקה' (מחזיק בקרקע, ואמר לו חבירו: "מה לך בכאן"? ואמר ליה: "אתה מכרתיה לי, ואכלתיה שני חזקה, ועדיין שטר מכירה בידי") נידון בשטר (על כרחו צריך להביא השטר ויברר דבריו, ואם לא מצא שטר – יפסיד: דלא מהניא ליה חזקה, ואף על גב דחזקה במקום שטר קיימא, כדאמרי רבנן: 'עד תלת שנין מזדהר איניש בשטריה, טפי לא מזדהר' – האי, כיון דאמר "ישנו בידי" – צריך לברר) – דברי רבי; רבין שמעון בן גמליאל אומר: נידון בחזקה (משמע: על כרחו יביא עדי חזקה, ושטר לא מהני) ' (להכי פריך 'בחזקה ולא בשטר?') ; והוינן בה: בחזקה ולא בשטר (והא שטר עיקר ראיה הוא, וכיון דיש לו שטר אין בחזקה אפילו משום בירור דברים, דבמקום שטר לא החזקה חזקה, דהיא גופא לא אתיא אלא מכח השטר, דאמר "על ידי השטר החזקתי בו ואבד ממני לאחר שלש שנים") ? אלא אימא 'אף בחזקה' (באיזה מהן שירצה, ואם יש לו עדי חזקה – אינו צריך לברר דבריו על השטר, והיינו דאמר 'רבי מאיר כרבי, ורבנן כרבן שמעון') ; וקיימא לן דבצריך לברר פליגי!

לא! אליבא דרבין שמעון בן גמליאל כולי עלמא לא פליגי, כי פליגי אליבא דרבי: דרבי מאיר כרבי, (אפילו תימא רבנן כרבי סביא להו:) ורבנן אמרי לך: עד כאן לא קאמר רבי התם (צריך לברר) אלא בחזקה (אלא משום דחזקה לאו עיקר ראיה הוא), דמכח שטרא קאתי (דאי הוה טעין ברישא "החזקתי בה מעצמי, שלא אמר לי אדם דבר מעולם" – אין זו חזקה, וכי אמר "לו אתה מכרתיה לי" – דהיינו בשטר – "ואבדתיו" לאחר שלש שנים הויא חזקה; הלכך: האי, הואיל ואמר ישנו בידי" – צריך לברר), אבל הכא (אבל אמר "יש לי שני כתי עדים" והביא אחת) – (כיון ד) דהני עדים לאו מכח עדים אחרים קאתו – אפילו רבי מודה דאין צריך לברר (אין צריך לברר דבריו ולחזור אחר כת שניה) (וללישנא בתרא הכי קאמר: אפילו תימא תרווייהו אליבא דרבי פליגי, ורבי מאיר אמר לך "אנא דאמר אפילו לרבי", ומשום דהלכה כרבי מחבריו מהדרין לפלוגתיהו אליביה) .

[## אבל הלכה כרבן שמעון בן גמליאל במשנתנו, ואין הלכה כרבי מרשב"ג אביו! ?]

כי אתא רבין אמר רבי יוחנן: רישא

(סנהדרין כד, א)

בעדים פסולין ודיינין כשרין (בעל דין פוסל הדיינין והעדים, ונמצאו דבריו אמת על העדים, ומשום הכי מהימנין ליה אפילו לגבי דיינין): מיגו דפסלי עדים – פסלי נמי דייני; סיפא – בדיינין פסולין ועדים כשרין (שנמצאו דבריו אמת על הדיינין: שפסולין הם): דמיגו דפסלי דיינין – פסלי נמי עדים (ומשום הכי מהימנין להו אעדים אליבא דרבי מאיר, ורבנן לית להו מיגו) .

מתקיף לה רבא: בשלמא מיגו דפסלי עדים פסלי נמי דייני – איכא בי דינא אחרינא (ואינו נוגע בעדות), אלא מיגו דפסלי דייני פסלי נמי עדים? והא עדים תו ליכא? לא, צריכא דאיכא כת אחרת.

הא ליכא כת אחרת מאי? הכי נמי דלא מצי פסלי! היינו דרב דימי!

איכא בינייהו מיגו: דמר סבר אמרינן מיגו (רבין סבר אמרינן מיגו בעלמא, כדקיימא הכא: טעמא משום מיגו הוא, ואי לאו הכי הוא – לא הוה פסיל רבי מאיר), ומר סבר לא אמרינן מיגו (ולרב דימי לא אמרינן מיגו בעלמא) .

גופא: אמר ריש לקיש: פה קדוש יאמר דבר זה (מטיח ומקיש זה בזה; אלמא חריפא טובא הוה מקרי ליה לרבי מאיר דרך ענוה 'פה קדוש') ? תני 'עדו' [בלשון יחיד, עד אחד] .

איני! והאמר עולא: הוואה את ריש לקיש בבית המדרש כאילו עוקר הרים וטוחנן זה בזה!

אמר רבינא: והלא כל הוואה רבי מאיר בבית המדרש כאילו עוקר הרי הרים וטוחנן זה בזה (ומאי תמהא? והלא רבי מאיר עוקר הרי הרים הוא, כלומר אלים וגבר טפי טובא) !

הכי קאמר: בא וראה כמה מחבבין זה את זה (כלומר: לא אתמוהי קא מתמהי, אלא הכי קאמר: בא וראה כמה בני ארץ ישראל מחבבין זה את זה: דהא ריש לקיש חריף וחכים טובא הוה, וקרי ליה לרבי מאיר 'פה קדוש', דקא מחבב ליה ומיישב את הדבר להתקיים), כי הא: דיתבי רבי וקאמר: אסור להטמין את הצונן (מים צונן; ומתיירא שלא יוחמו – אסור להטמין בחול צונן [לצורך שבת] [בשבת]). אמר לפניו רבי ישמעאל ברבי יוסי: אבא התייר להטמין את הצונן!

אמר ליה: כבר הורה זקן (רבי יוסי, דאזלינן בתריה) .

אמר רב פפא: בא וראה כמה מחבבין זה את זה: דאילו רבי יוסי קיים היה כפוף ויושב לפני רבי, דהא רבי ישמעאל ברבי יוסי

ממלא מקום אבותיו הוה (חשוב כאביו) והיה כפוף ויושב לפני רבי, וקא אמר "כבר הורה זקן".

אמר רבי אושעיא: מאי דכתיב (זכריה יא, ט) [וארעה את צאן ההרגה לכן עניי הצאן] ואקח לי שני מקלות לאחד קראתי נועם ולאחד קראתי חובלים [וארעה את הצאן] - 'נועם' אלו תלמידי חכמים שבארץ ישראל שמנעימין (גירסת רש"י: 'משמנין': נוחין כשמן) זה לזה בהלכה, חובלים אלו תלמידי חכמים שבבבל שמחבלים זה לזה בהלכה (בלשון עז וחמה מקשין זה לזה, ובני ארץ ישראל נוחין יחד ומעיינין יחד ומתקן זה את דברי זה, והשמועה יוצאה לאור).

(זכריה ד, יד) ויאמר אלה שני בני היצהר העומדים וגו' [על אדון כל הארץ], (זכריה ג, ט) ושנים זיתים עליה [אחד מימין הגלה ואחד על שמאלה];

'יצהר' - אמר רבי יצחק: אלו תלמידי חכמים שבארץ ישראל שנוחין זה לזה בהלכה כשמן זית, 'ושנים זיתים עליה' אלו תלמידי חכמים שבבבל שמרורין זה לזה בהלכה כזית.

(זכריה ה, ט-יא) ואשא עיני וארא והנה שתיים נשים (חנופות וגסות הרוח) יוצאות ורוח בכנפיהם (לשון גסות הרוח) ולהנה כנפים ככנפי החסידה (זו חנופה שמראין עצמם חסידיים) ותשאנה האיפה (זה יצר הרע) בין השמים ובין הארץ (פסוק י) ואומר אל המלאך הדובר בי אנה המה מוליכות את האיפה (פסוק יא) ויאמר אלי לבנות לה בית בארץ שנער [והוכן והניחה שם על מכנתה] (ולא כתיב 'להם', אלמא האחת לבדה נתישבה שם).

אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: זו חנופה וגסות הרוח שירדו לבבל.

וגסות הרוח לבבל נחית? והאמר מר 'עשרה קבין גסות ירדו לעולם תשעה נטלה עילם ואחת כל העולם כולו'?

אין, לבבל נחית - ואשתרבובי דאשתרבב לעילם; דיקא נמי דכתיב 'לבנות לה בית בארץ שנער'!

- שמע מינה.

והאמר מר 'סימן לגסות הרוח עניות', ועניות לבבל נחית? מאי 'עניות'? - עניות תורה (בעילם היא) דכתיב (שיר השירים ח, ח) אחות לנו קטנה ושדים אין לה [מה נעשה לאחתנו ביום שידבר בה]; אמר רבי יוחנן: זו עילם שזכתה ללמוד ולא זכתה ללמד (דניאל בעילם הוה, דכתיב (דניאל ח, ב) 'ואראה בחזון ויהי בראתי ואני בשושן הבירה אשר בעילם המדינה [ואראה בחזון ואני הייתי על אוכל אולי] ולא רבץ תורה; עזרא הוה בבבל ולמד חק ומשפט בישראל).

מאי 'בבל'?

אמר רבי יוחנן: בלולה במקרא בלולה במשנה בלולה בתלמוד; (איכה ג, ו) במחשכים הושיבני כמתי עולם - אמר רבי ירמיה זה תלמודה של בבל ('במחשכים הושיבני': שאין נוחין זה עם זה, ותלמודם ספק בידם).

משנה:

אמר לו "נאמן עלי אבא (להיות דיין); אבא פסול מן התורה לדונני, לא לזכות ולא לחיוב" (דנפקא לן בפירקין (דף כז:) מ'לא יומתו אבות על בנים וגו'), "נאמן עלי אביך", "נאמנים עלי שלשה רועי בקר": רבי מאיר אומר: יכול לחזור בו, וחכמים אומרים: אינו יכול לחזור בו. היה חייב לחבירו שבועה, ואמר לו: "דור לי (לשון שבועה) בחיי ראשך": רבי מאיר אומר: יכול לחזור בו (ולישאל שבועה גמורה), וחכמים אומרים: אין יכול לחזור בו.

גמרא:

אמר רב דימי בריה דרב נחמן בריה דרב יוסף: כגון דקבליה עליה בחד (בחד דיינא, ואף על גב דאיכא תרי אחריני בהדיה - אמר רבי מאיר יכול לחזור בו [תוספות ד"ה אמר רב דימי: לא לשיטת רבי מאיר אלא לרבנן: אם יש שנים לדיעותא יכול לחזיר גם לרבנן, כגון: אם קבל עליו אד כשנים]).

אמר רב יהודה אמר שמואל: מחלוקת ב"מחול לך" (אי תובע אמר לנתבע "נאמן עלי אבא" או "אביך: אם יזכוך יהא מחול לך" - התם קאמרי רבנן 'אינו יכול לחזור בו', דהא זכה זה במה שבידו מכיון שיצא זכאי), אבל ב"אתן לך" (דנתבע אמר לתובע "אם יחייבוני אבא" או "אביך

אתן לך" - דברי הכל יכול לחזור בו (דהואיל והממון בידו - אין בו כח לתובע להוציא אלא בדינין כשרין); ורבי יוחנן אמר: ב"אתן לך" מחלוקת. איבעיא להו: ב"אתן לך" מחלוקת, אבל ב"מחול לך" דברי הכל אין יכול לחזור בו? או דילמא בין בזו ובין בזו מחלוקת? תא שמע דאמר רבא: 'מחלוקת ב"אתן לך", אבל ב"מחול לך" - דברי הכל אין יכול לחזור בו'; אי אמרת בשלמא ב"אתן לך" מחלוקת, אבל ב"מחול לך" דברי הכל אין יכול לחזור בו, רבא דאמר כרבי יוחנן; אלא אי אמרת 'בין בזו ובין בזו מחלוקת' - רבא דאמר כמאן? רבא טעמא דנפשיה קאמר (ופליג אתרוייהו). איתיביה רב אחא בר תחליפא לרבא: 'היה חייב לחבירו שבועה, ואמר לו "דור לי בחיי ראשך": רבי מאיר אומר: יכול לחזור בו, וחכמים אומרים: אין יכול לחזור בו';

(סנהדרין כד, ב)
מאי לאו באותן הנשבעין ולא משלמין, דהוה ליה כ"מחול לך" (באותן הנשבעין לפטור עצמן שלא ישלמו, דתובע קאמר "דור לי ואני מחול לך")? לא, באותן הנשבעין ונוטלין (השכיר והנגזל וכיוצא בהן), דהוה ליה כ"אתן לך" (דנתבע קאמר "דור לי ואתן לך"). והא תנא ליה רישא (דאוקמת לה ב"אתן לך", ותרתי למה לי)? תנא תולה בדעת אחרים ("אבא" ו"אבין"), ותנא תולה בדעת עצמו (של חבירו בעל דין), וצריכא: דאי תנא תולה בדעת אחרים, בהא קאמר רבי מאיר דמצי הדר ביה, משום דלא גמר ומקני, דאמר "מי ימר דמזכי ליה" (ואי הוה ידע דמזכי ליה - לא הוה אמר, הלכך הדר), אבל תולה בדעת עצמו (של בעל דין) אימא מודי להו לרבנן (דודאי אסיק אדעתיה נדר ליה כדי להפטר וידע ומחיל)? ואי אשמעינן בהא, בהא קאמרי רבנן, אבל בההיא - אימא מודו ליה רבנן לרבי מאיר? - צריכא. אמר ריש לקיש: מחלוקת לפני גמר דין (לאחר שטענו בפניהם וקודם גמר דין בא זה לחזור), אבל לאחר גמר דין - דברי הכל אין יכול לחזור בו; ורבי יוחנן אמר: לאחר גמר דין מחלוקת. איבעיא להו: 'לאחר גמר דין מחלוקת' - אבל לפני גמר דין דברי הכל יכול לחזור בו? או דילמא בין בזו ובין בזו מחלוקת? תא שמע: דאמר רבא: 'קיבל עליו קרוב או פסול לפני גמר דין יכול לחזור בו, לאחר גמר דין - אין יכול לחזור בו'; אי אמרת בשלמא (רבי יוחנן הכי קאמר): לאחר גמר דין מחלוקת אבל לפני גמר דין דברי הכל יכול לחזור בו - רבא (דפסיק הלכתא דחוזר לפני גמר דין ולא לאחר גמר דין) דאמר כרבי יוחנן ואליא דרבנן, אלא אי אמרת (לדבי יוחנן) בין בזו בין בזו מחלוקת - רבא דאמר כמאן (בין לדיש לקיש בין לדבי יוחנן לרבנן לפני גמר דין קאמרי דלא הדר, והא ליכא למימר דרבא כריש לקיש ואליא דרבי מאיר אמרה לשמעתי, דלא שביק רבנן ועביד כרבי מאיר, דפסקין לקמן הלכה כחכמים; ולא שייך למימר הכא 'רבא טעמא דנפשיה קאמר' וסבירא ליה דכי פליגי רבנן - לאחר גמר דין, אבל לפני גמר דין מודו, אבל לדבי יוחנן בין בזו ובין בזו מחלוקת - דהא לא איירי רבא בפלוגתא כלל, אלא מיפסק פסק דינא)? אלא לאו שמע מינה לאחר גמר דין מחלוקת!?

שמע מינה.
שלח ליה רב נחמן בר רב <חסדא> [רב יצחק] לרב נחמן בר יעקב: ילמדנו רבינו: לפני גמר דין מחלוקת או לאחר גמר דין מחלוקת, והלכה כדברי מי? שלח ליה: לאחר גמר דין מחלוקת והלכה כדברי חכמים [אינו חוזר]. רב אשי אמר: הכי שלח ליה: ב"אתן לך" מחלוקת או ב"מחול לך" מחלוקת, והלכה כדברי מי? שלח ליה: ב"אתן לך" מחלוקת, והלכה כדברי חכמים. בסורא מתני הכי; בפומבדיתא מתני הכי: אמר רבי חנינא בר שלמיה: שלחו ליה מבי רב לשמואל: ילמדנו רבינו לפני גמר דין וקנו מידו מאי? שלח להו: אין לאחר קניין כלום.

משנה :

ואלו הן הפסולין (לדון ולהעיד): המשחק בקוביה (כולהו מפרש בגמרא, וכולן מעין גזלנין הן, והתורה אמרה (שמות כגא) 'לא תשא שמע שוא' אל תשת [ידך עם] רשע [להיות] עד [חמס'] - וכל שכן דיין), והמלוה בריבית, ומפריחי יונים, וסוחר שביעית (הואיל וחימוד ממון מעבירו על דברי תורה - הוה ליה כ'רשע דחמס', ופסול לדון ולהעיד: שנוטה אחרי הבצע).
אמר רבי שמעון: בתחילה היו קורין אותן 'אוספי שביעית';
משרבו האנסין - חזרו לקרותן 'סוחר שביעית' (מפרש בגמרא).
אמר רבי יהודה: אימתי? - בזמן שאין להן אומנות אלא הוא (דהואיל ואין עסוקין ביישובו של עולם - אינן בקיאים בטיב דינין ומשא ומתן, ואינן יראי חטא), אבל יש להן אומנות שלא הוא - כשרין.

גמרא:

משחק בקוביא מאי קא עביד?

אמר רמי בר חמא: משום דהוה אסמכתא (היינו דבר דאינו נותן לו מדעתו אלא סומך על דבר שאינו דסבור שהוא יכול לנצח ופעמים שמנצחין אותו), ואסמכתא לא קניא (והוה ליה כעין גזילה בידו).

רב ששת אמר: כל כי האי גוונא - לאו אסמכתא היא (והיכי דמי אסמכתא? כגון ד"אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא" (בבא מציעא עו). וכגון משליש את שטרך ד'גט פשוט' (בבא בתרא קסח). דסומך על לא דבר: דסבור "כל זה ב'ידי לעשות" ומרישא כי מתני - אדעתא דלא יהיב ליה, לאסמכתא קא מתני, דטועה וסבור לא יבא לידי כך; אבל הכא - לא סמך אמיד, דהא לא ידע אי נצח אי לא נצח, ואפילו הכי אתני - שמע מינה מספיקא אתני, גמר ואקני ולא גזילה היא); אלא לפי שאין עסוקין ביישובו של עולם.

מאי בינייהו?

איכא בינייהו דגמר אומנותא אחרייתי, דתנן: 'אמר רבי יהודה: אימתי? - בזמן שאין להן אומנות אלא הוא, אבל יש להן אומנות שלא הוא - כשרים' אלמא טעמא דמתניתין משום יישובו של עולם הוא.
קשיא לרמי בר חמא! וכי תימא פליגי רבנן עליה דרבי יהודה - והאמר רבי יהושע בן לוי: כל מקום שאמר רבי יהודה

(סנהדרין כה, א)

'אימתי' (כגון במתניתין דהכא), ו'במה (דברים אמורים) - אינו אלא לפרש דברי חכמים; רבי יוחנן אמר: 'אימתי' - לפרש, ו'במה' - לחלוק' ודכולי עלמא 'אימתי' לפרש הוא!
גברא אגברא קא רמית (דברי יהושע בן לוי ארמי בר חמא)? מר סבר פליגי (רמי בר חמא סבר 'אימתי' דרבי יהודה לחלוק בא), ומר סבר לא פליגי!
ולא פליגי? והתניא [תוספתא פ"ד בסוף מ"ב בשם 'חכמים']: 'בין שיש לו אומנות שלא הוא בין שאין לו אומנות אלא הוא הרי זה פסול' - ההיא רבי יהודה משום רבי טרפון היא (לעולם 'אימתי' לפרש הוא, ורבנן דמתניתין לא פליגי עליה; ומתניתא דקתני 'בין שיש לו כו' - דמשמע טעמא משום אסמכתא - רבי יהודה גופיה אמרה משמיה דרבי טרפון, ופליג אדרבנן דמתניתין, דטעמיהו משום יישוב; ובמתניתין רבי יהודה - מילתייהו דרבנן קא מפרש), דתניא: (שנים יושבין ואחד עובר; זה אומר "פלוני העובר - נזיר הוא" וזה אומר "אינו נזיר" ואמר אחד "הריני נזיר אם כמותו הוא שהוא נזיר" וחבירו אומר "הריני נזיר אם כמותו הוא שאינו נזיר", ושניהם מתכוונין לנזירות ונמצא כאחד מהם) רבי יהודה אומר משום רבי טרפון: (אין אחד מהן נזיר, שעל הספק אמר דבריו תחילה, ואין זו הפלאה, דכי יפליא איש (ויקרא כז, ב): - יפרש משמע; אלמא לרבי טרפון - דכי תלי תנאה במידי דלאו בידיה ולא ידע לה - אפילו הכי הוויא אסמכתא ג'ם בענייני ממונן], ולא אמרינן מספיקא גמר ואקני).

מלוה ברבית:

אמר רבא ליה ברבית פסול לעדות (דקיימא לן (בבא מציעא עה:)) המלוה והלוה עוברין בלא תעשה, וכיון דחימוד ממון מעבירו על דת - הוה ליה כ'רשע דחמס' דעובר נמי על לא תעשה מפני חימוד ממון).

והאנן תנן 'מלוה ברבית' [מלוה ולא לזה]?
מלוה הבאה ברבית (ומשמע אתרווייהו).

בר ביניתוס (אוזיף מלוה) אסהידו ביה תרי סהדי: חד אמר: "קמי ידי אוזיף בריביתא", וחד אמר: "לדידי אוזפי בריביתא";
פסליה רבא לבר ביניתוס.

והא רבא הוא דאמר 'לוה ברבית פסול לעדות', והוה ליה (האי סהדא) 'רשע' (דהא אוזי דלוה בריבית), והתורה אמרה: אל תשת רשע עד?

רבא לטעמיה, דאמר רבא (בפרק קמא): אדם קרוב אצל עצמו ואין אדם משים עצמו רשע (אינו יכול לפסול עצמו על פיו, דהא אין קרוב מעיד לא לזכות ולא לחובה, ואדם קרוב אצל עצמו) [ופלגין דיבוריה].

ההוא טבחא דאישתכח דנפקא טריפתא מתותי ידיה; פסליה רב נחמן ועבריה. אזל, רבי מזיה וטופריה (הגדיל שער וציפורניו לנוול עצמו לעשות תשובה). סבר רב נחמן לאכשוריה, אמר ליה רבא: דילמא איערומי קא מערים? אלא מאי תקנתיה?

כדרב אידי בר אבין, דאמר רב אידי בר אבין: החשוד על הטריפות אין לו תקנה עד שילך למקום שאין מכירין אותו (דתשובה דהתם - לאו עירומי הוא) ויחזיר אבידה בדבר חשוב (אם ימצא אבידת חברו, דכיון דמחזיר אבידה הוא - ודאי הדר ביה מחמת ממון) או שיוציא טריפה מתחת ידו בדבר חשוב משלו.

ומפריחי יונים:

מאי 'מפריחי יונים'?

הכא תרגומה: "אי תקדמיה יונך ליון" (ליוני אתן לך כך וכך). רבי חמא בר אושעיא אמר: ארא (אשתליון: מלומד להביא יונים ממקומן לבית בעלים על כרחן, ויש בהן גזל).

מאן דאמר אי תקדמיה יונך ליון - מאי טעמא לא אמר ארא? אמר לך: ארא - מפני דרכי שלום בעלמא (דתניא (חולין קמא): 'יוני שובך ויוני עליה - יש בהן גזל מפני דרכי שלום' ולא גזל גמור: דלא זכה בהן בעל השובך, דממילא קאתו ורבו להתם ובגמרא ד'השואל' (דף קב.) גרס לה).

ומאן דאמר ארא - מאי טמא לא אמר "אי תקדמיה יונך ליון"? אמר לך: היינו 'משחק בקוביא'.

ואידך? תנא תולה בדעת עצמו (דהויא אסמכתא, והדר) ותנא תולה בדעת יונו, וצריכא: דאי תנא תולה בדעת עצמו - התם הוא דלא גמר ומקני, דאמר:

(סנהדרין כה, ב)

"קים לי בנפשאי דידענא טפי" (ולא היתה ספיקא בידו, וטעות הוא, וכי אתני - אדעתא דהוא נצח אתני, ולא גמר ואקני), אבל תולה בדעת יונו (ספיקא הוא בידו אי נצח, ואפילו הכי אתני מטפיקא הלכך גמר ומקני) - אימא לא; ואי תנא תולה בדעת יונו, דאמר "בנקשא תליא מילתא" (שיש לו דפין של עץ מנקשין זו לזו, והיונה שומעת קולן ומכרת שבעלה מזורה וממהרת לעוף), ואנא ידענא לנקושי טפי" ('נקשא' = הכאה זו על זו), אבל תולה בדעת עצמו - אימא לא, צריכא.

מיתיבי [דומה לתוספתא פה מ"ב]: 'המשחק בקוביא' - אלו הן המשחקים בפיספסים (שברי עצים והן מרלי"ש בלע"ז); ולא בפיספסים בלבד אמרו, אלא אפילו קליפי אגוזים וקליפי רימונים (שאין עשויין לכך ואקראי בעלמא הוא); ואימתי חזרתן? משישברו את פיספסיהן ויחזרו בהן חזרה גמורה: דאפילו בחנם לא עבדי [עיי' ר"ל];

'מלוה בריבית' - אחד המלוה ואחד הלווה; ואימתי חזרתן? משיקרעו את שטריהן ויחזרו בהן חזרה גמורה - אפילו לנכרי לא מוזפי (שישתכח שם ריבית מפייהם, דתו ודאי לא הדרי לקלקלייהו);

'מפריחי יונים' - אלו שממרין את היונים (מרגיזים אותן על זה על זה להלחם); ולא יונים בלבד אמרו, אלא אפילו בהמה חיה ועוף (דלאו מילתא דשכיחא הוא); ואימתי חזרתן? משישברו את פגמיהן (אלו דפין שמזרזים בהן) ויחזרו בהן חזרה גמורה - דאפילו במדבר נמי לא עבדי (דלא שכיחי יונים דיישוב; והאי פירושא ללישנא דארא נקיט לה, ולא מגופא דברייתא היא; וללישנא ד'אי תקדמה יונך ליון' איכא לפרושי: חזרה גמורה, דהא אפילו בחנם נמי לא עבדו, כדפרישית גבי קוביא);

'סוחרי שביעית' אלו שנושאים ונותנים בפירות שביעית; ואימתי חזרתן? משתגיע שביעית אחרת ויבדלו (שלא ישאו ויתנו בפירותיהן, ויפקרו גנותיהן לעניים); ואמר רבי נחמיה: לא חזרת דברים בלבד אמרו (לומר "לא נוסף עוד") אלא חזרת ממון (אלא חזרה הנכרת: שיפזרו פירות שביעית שבגנותיהן לעניים); כיצד? - "אומר אני פלוני בר פלוני כינסתי מאתים זוז בפירות שביעית והרי הן נתונים במתנה לעניים"; קתני מיהת 'בהמה': בשלמא למאן דאמר 'אי תקדמיה יונך ליון' - היינו דמשכחת לה בהמה (דאפשר שמלמדה לרוץ כשתשמע קולו), אלא למאן דאמר ארא - בהמה בת הכי היא (שתביא בהמות הבר לביתה עמה - והלא ירדפוה החיות)?

אין, בשור הבר, וכמאן דאמר 'שור הבר - מין בהמה הוא', דתנן [תוספתא כלאים פ"א מ"ו]: 'שור הבר מין בהמה הוא; רבי יוסי אומר: מין חיה'. (שור הבר דומה לחיה, ואם מגדלו בביתו - הולך למדברות ומטעה החיות לבא אחריו, ויש בהן גזל מפני דרכי שלום: שמביא אותן מן הביברין; והא דקרי ליה בהמה - כמאן דאמר מין בהמה הוא, ופולוגטיהו לענין התרת חלבו וכיסוי הדם).

תנא: הוסיפו עליהן הגזלנין והחמסנין (חמסן יהיב דמי, אלא שאין רצון הבעלים למכור).

גזלן - דאורייתא הוא (אל תשת רשע עד) !?
לא נצרכא אלא למציאת חרש שוטה וקטן (ובמסכת גיטין (פ"ה מ"ח דף נט:)) תנן 'מציאת חרש שוטה וקטן יש בהן גזל מפני דרכי שלום' שלא יתקוטט אביו או קרוביו); מעיקרא סבור מציאת חרש שוטה וקטן לא שכיחא [ולכן אין לגזור גזירה], אי נמי מפני דרכי שלום בעלמא, כיון דחזו דסוף סוף ממונא הוא דקא שקלי (ועברי אתקנתא דרבנן מחמת חימוד ממון) - פסלינהו רבנן (דחשידי למשקל אגרא ואתהודי שקרא).

'החמסנין' [מדוע הוסיפו ומדוע לא גזרו בתתחילה?] - מעיקרא סבור דמי קא יהיב - אקראי בעלמא הוא; כיון דחזו דקא חטפי (ושקלי, כלומר: דאפילו דמי קא יהיב - אתי לידי גזלות, כלומר: שהיה קשה לבעלים למכור, ובעל כרחן חוטפין וחורקין המעות לפניהם) - גזרו בהו רבנן.

תנא: עוד הוסיפו עליהן הרועים, הגבאיין (ממונין שהעמידן מלך לגבות מס ומנת המלך וכרגא וארנונא מישראל חביריהם) והמוכסין.
רועים - מעיקרא סבור (מה שהבהמה נכנסת לשדות של אחרים ורועה) אקראי בעלמא הוא (ואין הרועה מתכוין לכך), כיון דחזו דקא מכווני ושדו לכתחילה - גזרו בהו רבנן.

הגבאיין והמוכסין:
מעיקרא סבור מאי דקיץ להו קא שקלי; כיון דחזו דקא שקלי יתירא (יותר מן הקצבה) - פסלינהו.

אמר רבא: רועה שאמרו: אחד רועה בהמה דקה ואחד רועה בהמה גסה.

ומי אמר רבא הכי? והאמר רבא: 'רועה בהמה דקה בא"י פסולין (חמירי טפי משום ישוב ארץ ישראל), בחוצה לארץ כשרין; רועה בהמה גסה אפילו בא"י כשרין' ?
ההוא במגדלים איתמר (שמגדלין אותם בבתיהם; ואפילו הכי בארץ ישראל פסולין מגדלי בהמה דקה: דעבידא דמשמטא ורהטא לתוך השדות, אבל גסה לא משתמטא, ואפשר לנוטרה; אבל רועה שמרען בחוק: באפר של ישוב - אפילו בהמה גסה פסול, שנכנסת בשדה של אחרים); הכי נמי (דרועה בהמה גסה פסול) מסתברא, מדקתני 'נאמנין עלי שלשה רועי בקר' (מכלל דאי לא קבלינהו עליה - לא מהימני): מאי לאו לעדות!
לא, לדינא (דלדינא מודינא דפסולין משום דלא גמירי דינא): דיקא נמי דקתני: 'שלשה רועי בקר' ואי לעדות - שלשה למה לי?
ואלא מאי - לדינא? מאי איריא שלשה 'רועי בקר'? כל בי תלתא דלא גמרי דינא נמי!
הכי קאמר: אפילו הני דלא שכיחי ביישוב (ולא ראו ולא שמעו עסקי דין בין אדם לחבירו: אי קבלינהו עלויה - לא מצי למיהדר).

אמר רב יהודה: סתם רועה (דאכתי לא חזינן דעיילו בהמותיו בשדות אחרות) - פסול, סתם גבאי (עד דשמעינן ביה דשקיל יתירתא) - כשר.
אבוה דרבי זירא עבד גביותא תליסר שנין; כי הוה אתי ריש נהרא למתא, כי הוה חזי (אבוה דרבי זירא) רבנן - אמר להו: "ישעיהו כו,ב) לך עמי בא בחדריך [וסגר דלתיך בעדך חבי כמעט רגע עד יעבור זעם] (דלא נחזינא בך ריש נהרא שהוא שר העיר ורואה שרבים יושבי העיר, ושואל ממון הרבה לכל שנה, והוא היה מיקל עליהם המס ומדחה את שר העיר לאמר שיושבביה מועטין ואין ממי לגבות); כי הוה חזי אינשי דמתא - אמר: "ריש נהרא אתא למתא, והאידינא נכיס אבא לפום ברא (ישחוט את האב לפני הבן, כלומר: יגבה מהן ממון) וברא לפום אבא" -

(סנהדרין כו, א)

ומיגנזו (מתחבאין) כולי עלמא.
כי אתי - אמר ליה: ממאן נבעי?
כי ניחא נפשיה, אמר ליה: "שקולו תליסר מעי דציירי לי
בסדינאי, והדרו ליה לפלניא, דשקלתינהו מיניה ולא איצטריכו
לי."

אמר רבי שמעון: בתחילה היו קוראין אותן אוספי שביעית:
מאי קאמר?
אמר רב יהודה: הכי קאמר: בתחילה היו אומרים אוספי שביעית
כשרין (דמצי למיכלינהו קודם זמן הביעור), סוחרין פסולין; משרבו ממציא
מעו לעניים, ואזלי עניים ואספי להו ומייתו (בשביל המעות והו להו
'סוחר שביעית', ורחמנא אמר 'לאכלה' - ולא לסחורה (עבודה זרה סב.); והכי משמע מתניתין: בתחילה לאלו
הפסולין עכשיו משום סוחר שביעית - היו קורין אותן 'אוספי שביעית', וכשרין; משרבו האנסין) - חזרו
לומר 'אחד זה ואחד זה פסולין' (חזרו לקרות את האוספין 'סוחרין', ופסולין).

קשו בה בני רחבה האי 'משרבו האנסים'? 'משרבו התגריין' מיבעי
ליה!?

אלא: בתחילה היו אומרים 'אחד זה ואחד זה פסולין'; משרבו
האנסין - ומאי נינהו? - ארנונא (מס שגובה המלך מן התבואות: כך וכך כורין מן
השדה לשנה), כדמכריז רבי ינאי: פוקו וזרעו בשביעית (שביעית בזמן הזה
דרבנן דבטלה קדושת הארץ) משום ארנונא - חזרו לומר: אוספין כשרין,
סוחרין פסולין.

רבי חייא בר זרנוקי ורבי שמעון בן יהוצדק הוו קאזלי לעבר
שנה בעסיא¹; פגע בהו ריש לקיש, איטפיל בהדיהו, אמר: איזיל
איחזי היכי עבדי עובדא. חזייה לההוא גברא דקא כריב (חריש),
אמר להן (ריש לקיש): כהן וחורש (זה כהן הוא שחורש בשביעית, דאמרינן לקמן: נחשדו
כהנים על השביעית)!

אמרו לו: יכול לומר "אגיסטון (שכיר) אני בתוכו" (וקרקע של נכרי הוא;
אי נמי משום ארנונא שכו בעל הבית לחרוש).

תו חזייה לההוא גברא דהוה כסח בכרמי (זומר כרם); אמר להן: כהן
וזמר!

אמרו ליה: יכול לומר "לעקל (דדורתא) בית הבד אני צריך" (וצריכא
לבית הבד לקשור את תפוח הזיתים כשעוצרין אותן בקורה).

אמר להם: הלב יודע אם לעקל אם לעקלקלות (לעבור על הדת).

הי אמר להו ברישא? אילימא הא קמייתא אמר להו ברישא -

הא נמי לימרו 'אגיסטון אני בתוכו'? אלא הא [מקרה הכרם]

אמר ליה ברישא, והדר אמר להו הך.

מאי שנא 'כהן'?

משום דחשידי אשביעית, דתניא [תוספתא תרומות פ"ו מ"ד]: 'סאה

תרומה שנפלה למאה סאין של שביעית תעלה (דתרומה בטילה באחד

ומאה, והשביעית יאכל זר קודם זמן הביעור), פחות מיכן (לפחות ממאה, דהויא ליה

מדומע ואסורה לזרים) - ירקבו'; והוינן בה: אמאי ירקבו? ימכרנו

לכהן (דהא שרייה ליה תרומה) בדמי תרומה (כלומר בזול, דתרומה אין דמיה יקרים

כחולין, לפי שאינה ראויה אלא לכהנים; כלומר: ימכרנה בעליהם לכהנים במה שיכול) חוץ

מדמי אותה סאה (חוץ מדמי התרומה שהוא חייב לתתם לכהן בחנם; דמותר למכור

שביעית על מנת לאכול היא ודמיה [לאכול את השביעית ולקנות בדמיה אוכל אחר

ולאכול את האוכל הזה] קודם הביעור)? ואמר רב חייא משמיה דעולא:

זאת אומרת נחשדו כהנים אשביעית (נחשדו כהנים להשהות שביעית אחר זמן

¹ תוספות סנהדרין כ"א, ד"ה לעבר השנה

ד"ה לעבר השנה לעבר השנה בעסיא. וא"ת היאך היו מעברין בעסיא - הא עסיא חוצה לארץ היא, כדאמרינן
פרק 'חזקת הבתים' (בבא בתרא נ"ו. ושם) 'עסיא ואספמיא וכו' - וי"ל ד'לעבר' רצה לומר לחשוב; והכי משמע,
מדקאמר 'כהן וחריש' משמע ששביעית היתה, ואין מעברין השנה בשביעית, כדאמרינן (לעיל יב.).

ואף על פי כן - מדוע צריכים להגיע לעסיא לעבר את השנה? וכי אין יודעים
לחשב בארץ ישראל?

אולי: בעסיא היה מצפה כוכבים, או מומחים לאסטרונומיה, והבעיה היתה
בחישוב התקופה

הביעור, דמורו בה היתירא משום דאישתרו תרומה וקדשי קדשים לגבייהו, והשביעית נמי קדושת הארץ היא) .

אמרו (רבי חייא בר זרנוקי ורבי שמעון עליה דריש לקיש) : **טרודא הוא דין** (קנתרן הוא זה ומטריח בדבריו) !

כי מטו להתם (לעלייה שמעברין בה שנה כדאמרינן בפרק קמא (דף יא.)) - סליקו לאיגרא, שלפוח לדרגא מתותיה; אתא לקמיה דרבי יוחנן, אמר ליה: בני אדם החשודין על השביעית (שנעשו סניגורין לרשעים) כשרין לעבר שנה? הדר אמר: לא קשיא לי: מידי דהוה אשלשה רועי בקר (בפרק 'כהן גדול' (לעיל יח:)) ורבנן אחושבנייהו סמוך! והדר אמר: לא דמי: התם הדור אימנו רבנן ועברוה להווא שתא, הכא 'קשר רשעים' הוא, וקשר רשעים אינו מן המנין (והיאך אנו סומכין על מנין זה לעשות כדבריהם? ואפילו אי הן עושין עבור כדן וכדת - אין השנה מתעברת על ידיהן, דבעינן בית דין נימנין, וזה אינו מנין) ! ?

אמר רבי יוחנן: דא עקא (שאתה קורא אותן רשעים) .

כי אתו לקמיה דרבי יוחנן, אמרו ליה: קרי לן 'רועי בקר' ולא אמר ליה מר ולא מידי?

אמר להו: ואי קרי לכו 'רועי צאן' - מאי אמינא ליה?

[עיי' מהרש"א.]

מאי 'קשר רשעים' ?

שבנא (ממונה על ביתו של חזקיהו מלך יהודה) הוה דריש בתליסר רבוותא; חזקיה הוה דריש בחד סר רבוותא; כי אתא סנחריב וצר עלה דירושלים כתב שבנא פתקא, שדא בגירא [חץ]: שבנא וסיעתו השלימו (לעובדך), חזקיה וסיעתו לא השלימו, שנאמר (תהלים יא,ב) כי הנה הרשעים ידרכון קשת כוננו חצם על יתר [לירות במו אופל לישרי לב] ('ידרכון קשת כוננו חצם' על שם שעי' החץ הוא מבקש להמית את אדוניו בלשון הרע הכתוב שם) ;

הוה קא מסתפי חזקיה, אמר: דילמא חס ושלום נטיה דעתיה דקוב"ה בתר רובא, כיון דרובא מימסרי - אינהו נמי מימסרי?!

בא נביא ואמר לו (ישעיהו ח,יב) לא תאמרון קשר לכל אשר יאמר העם הזה קשר [ואת מוראו לא תיראו ולא תעריצו] ('לא תאמרון קשר': אל תחשוב בדעתך חזקיהו, שיהא מניינו של שבנא מנין ליחשב רוב); כלומר: קשר רשעים הוא, וקשר רשעים אינו מן המנין. הלך לחצוב לו קבר בקברי בית דוד (שהיה מתגאה למרוד במלכות וליקבר במוותו בקבורת המלכים), בא נביא ואמר לו (ישעיהו כב,טז-יז) מה לך פה ומי לך פה כי חצבת לך פה קבר [חוצבי מרום קברו חוקקי בסלע משכן לו] [פסוק יז] הנה ה' מטלטלך טלטלה גבר [ועוטר עטה]; אמר רב: טלטולא דגברא קשי מדאיתתא.

'ועטר עטה' - אמר רבי יוסי ברבי חנינא: מלמד שפרחה בו

צרעת: כתיב הכא 'ועטר עטה' וכתיב התם (ויקרא יג,מה) [והצרוע אשר בו

הנגע בגדיו יהיו פרמים וראשו יהיה פרוע] ועל שפם יעטה [וטמא טמא יקרא] .

(ישעיהו כב,יח) צנוף יצנפך צנפה כדור אל ארץ רחבת ידים וגו' [שמה תמות ושמה מרכבות כבודך קלון בית אדניך] (צנוף יצנפך צנפה כדור: סבב יסבבון חיילות, כדור כשורה להגלותך אל ארץ רחבת ידים סיפיה דקרא: שמה תמות ושם מרכבות כבודך קלון בית אדונך)

תנא: הוא ביקש קלון בית אדניו - לפיכך נהפך כבודו לקלון .

כי הוה (שבנא) נפיק איהו (עם סיעתו לצאת מירושלים ולהשלים עם סנחריב) - אתא גבריא אל אחדיה לדשא באפי משרייתה ,

(סנהדרין כו, ב)

אמרו ליה: "משרייתך היכא (שכתבת לנו 'שבנא וסיעתו השלימו') ? ?

אמר: "הדרו בי (חזרו ממה שהבטיחוני) " .

אמרו ליה: "אם כן - אחוכי קא מחייכת בך" ! נקבוהו בעקביו

ותלאוהו בזנבי סוסיהם והיו מגררין אותו על הקוצים ועל

הברקנין .

אמר רבי אלעזר: שבנא - בעל הנאה היה (כמשמעו; ויש אומרים: משכב זכור) :

כתיב הכא (ישעיהו כב,טו) [כה אמר ה' אלקים צבאות] לך בא אל הסוכן הזה [על שבנא אשר על הבית]

וכתיב התם (מלכים א,א,ב) [ויאמרו לו עבדי יבקשו לאדני המלך נערה בתולה ועמדה לפני המלך] ותהי

לו סוכנת [ושכבה בחיקך וחם לאדני המלך] ('סוכנת': מחממתו; וחבירו: ובוקע עצים יסכן במ (קהלת י,ט)) .

ואומר (בתריה ד'כי הנה הרשעים ידרכון קשת' כתיב) : (תהלים יא,ג) כי השתות יהרסון צדיק מה

פעל (הקב"ה - מה שכר שהוא משלם; ולקמן מפרש מאי משמע 'שתות' לשון סיעת צדיקים) : רב

יהודה ורב עינא: חד אמר: אילו חזקיה וסיעתו נהרסים - צדיק

מה פעל, וחד אמר: אילו בית המקדש יהרס (על ידי סנחריב בעצתו של שבנא) -

בצינעה וקא מבזי נפשיה בפרהסיא, אבל לא אפשר ליה - חיותיה הוא.

אמר רב נחמן: 'החשוד על העריות - כשר לעדות' (דבעינן 'רשע דחמס', כדכתיב (שמות כג, א) אל תשת וגו' עד חמס).
אמר רב ששת: עני מרי (ענני אדוני): ארבעין בכתפיה (חייב מלקות הוא אף על פי שאין שם התראה, דאמר מר (קדושין פא.) 'מלקין על לא טובה השמועה, שנאמר 'אל בני כי לא טובה השמועה' (שמ"א ב, כד)) - וכשר (בתמיה) ?
אמר רבא: ומודה רב נחמן לענין עדות אשה שהוא פסול.
אמר רבינא, ואיתימא רב פפא: לא אמרן אלא לאפוקה (לומר "מת בעלה" או "גירשה", דניחא ליה לשוויה פנויה דתיהוי שכיחא ליה) אבל לעיולה (לומר "פלוני קידשה") - לית לן בה.
פשיטא! ?

מהו דתימא הא עדיפא ליה (דתייהו אסורה עליה ולא תיהוי שכיחא ליה), דכתיב (משלי ט, יז) מים גנובים ימתקו (ושקורי משקר) וגו' [ולחם סתרים ינעם] - קא משמע לן דכמה דקיימא - הכי שכיחא ליה.

ואמר רב נחמן: 'גנב ניסן וגנב תשרי' (ניסן זמן קציר תשרי זמן בציר ואסיף) לא שמייה גנב (כדמפרש ואזיל); הני מילי באריסא (דטרח בה) ודבר מועט (ומורה היתירא ליטול דבר מועט יותר על חלקו מפני טרחו) ובדבר שנגמרה מלאכתו (דמשויה נפשיה כפועל ומורי בה היתירא וסבר לא קפיד).

איכריה (איכר לאו היינו אריס ואינו חולק בפירות) דרב זביד, חד גנב קבא דשערי - ופסליה, וחד גנב קיבורא דאהיני (כמין אשכול: יש תמרים הרבה בענף אחד) - ופסליה; הנהו קבוראי (קבורי מתים) דקבור נפשא ביום טוב ראשון של עצרת - שמתניהו רב פפא ופסלינהו לעדות (דמשום שכר ממון עוברים על דת, והוו להו כרשע דחמס), ואכשרינהו רב הונא בריה דרב יהושע.
אמר רב פפא: והא רשעים נינהו! ?
סברי מצוה קא עבדי.

והא קא משמתינא להו (על הראשונה וחרדין ועוברין ושונין בעבירה) ! ?
סברי כפרה קא עבדי לן רבנן (סברי: האי דשמתינן - משום כפרה הוא, על שעברנו, ולא משום דנהדר בן, אלא מותר לחלל יום טוב בשביל המצוה, ונשב בנידוי משום כפרה).

איתמר:

(סנהדרין כז, א)

עד זומם (העיד בניסן והוזם בתשרי על עדות זו): אביי אמר: למפרע הוא נפסל (כל עדויות שהעיד מניסן ואילך - פסולין, שהרי משהעיד עדות זו הוא רשע), ורבא אמר: מיכן (משהוזם) ולהבא הוא נפסל:
אביי אמר למפרע הוא נפסל: מעידנא דאסהיד 'רשע' הוא, והתורה אמרה (שמות כג, א) [לא תשא שמע שוא] אל תשת ידך עם רשע [להית עד חמס] - אל תשת רשע עד.

רבא אמר: מיכן ולהבא הוא נפסל: עד זומם - חידוש הוא (שנפסלין שנים בשביל שנים שאומרים "עמנו הייתם"): מאי חזית דסמכת אהני? סמוך אהני! - (אלא גזירת הכתוב הוא; הלכך) אין לך בו אלא משעת חידושו ואילך (משעה שהוזם).

איכא דאמרי: רבא נמי כאביי סבירא ליה ומאי טעם קאמר מכאן ולהבא? - משום פסידא דלקוחות (שלקחו שדות על פיו, וחתם בשטרא מניסן עד תשרי, ועדיין לא היה ידוע שהוא פסול).

מאי בינייהו (בין הני תרי טעמי דרבא) ?

איכא בינייהו דאסהידו בי תרי בחד ותרי בחד (תרי כיתות שהעידו בכת זו: שנים אמרו לכל אחד "עמנו היית במקום פלוני": חידוש ליכא, פסידא דלקוחות איכא); אי נמי דפסלינהו בגזלנותא (שהעידו שגזלנין הם על גזילה שגזלו בניסן: חידוש ליכא, דהא מילתא אחריני קמסהדי, אבל פסידא דלקוחות איכא).

ואמר רבי ירמיה מדיפתי: עבד רב פפי עובדא כוותיה דרבא.
מר בר רב אשי אמר הלכתא כוותיה דאביי.

והלכתא כוותיה דאביי ביע"ל קג"ם (יאוש שלא מדעת - באלו מציאות (בבא מצינא כא); עד זומם - הכא; לחי העומד מאיליו - פרק קמא דעירובין (טו.); קידושין שלא נמסרו לביאה - ב'האי'ש מקדש' (קדושין נא.); גילוי דעת - בגיטין ב'השולח גט' (גיטין לד.); מומר אוכל נבלות להכעיס - לקמן).

מומר אוכל נבילות לתיאבון - דברי הכל פסול (דכיון דמשום ממון קעביד, דהא שכיחא בזול טפי מדהיתירא - הוה ליה כ'רשע דחמס', ופסול לעדות [הסבר לשיטת רבא, להלן; אביי אינו מצריך 'רשע דחמס']); להכעיס: אביי אמר פסול, רבא אמר כשר:

אביי אמר פסול, דהוה ליה 'רשע', ורחמנא אמר: אל תשת רשע עד; ורבא אמר: כשר: רשע דחמס בעינן.

מיתבי: [שמות כג,א) לא תשא שמע שוא; אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס]: 'אל תשת רשע עד, אל תשת חמס עד - אלו גזלנין ומועלין בשבועות'; מאי? לאו אחד שבועת שוא ('שבועת שוא': על העמוד של אבן שהוא של אבן; 'שבועת שקר' על העמוד של אבן שהוא של זהב [ונפסלים לעדות] אף על גב דלאו רשע דחמס הוא) ואחד שבועת ממון?

לא! אידי ואידי שבועת ממון; ומאי 'שבועות' [לשון רבים]? - שבועות דעלמא.

מיתבי: 'אל תשת רשע עד אל תשת חמס עד - אלו גזלנין ומלווי רביות' (הני - אין, אבל אוכל נבילות להכעיס - לא; ומיהו לתיאבון כגזלנין ומלווי רביות דמו: דמשום ממון קעביד, הלכך חשוד למישקל שוחדא ואסהודי שקרא). תיובתא דאביי!

נימא כתנאי [תוספתא מכות פ"א מ"ו]: 'עד זומם פסול לכל התורה כולה - דברי רבי מאיר [בתוספתא: 'רבי יהודה']; רבי יוסי אומר: במה דברים אמורים? - שהזם בדיני נפשות (שכיון שהוחשד לחמור הוחשד לקל), אבל הזם בדיני ממונות - כשר לדיני נפשות'; נימא אביי כרבי מאיר, ורבא כרבי יוסי:

אביי כרבי מאיר, דאמר: אמרינן מקולא לחומרא (דהיינו נמי מקולא לחומרא: דאוכל נבילות - רע לשמים ואינו רע לבריות, אבל מעיד שקר בממון - רע לשמים ורע לבריות, שהרי מפסידן בעדותו וקא פסיל ליה אביי משום נבילות לעדות ממון), ורבא דאמר כרבי יוסי, דאמר: מחומרא לקולא אמרינן, מקולא לחומרא לא אמרינן? לא! אליבא דרבי יוסי כולי עלמא לא פליגי (כלומר אביי: ודאי לאו כרבי יוסי מצי לאוקומא למילתיה: דכיון דאמר רבי יוסי ממון לנפשות לא מפסל, ואף על גב דממון הוי רע לשמים ורע לבריות - וכל שכן דמנבלה לממון לא אפסיל! ולאביי על כרחיה תנאי היא); כי פליגי אליבא דרבי מאיר (כלומר: לרבא לא תוקמא כתנאי, דרבא אפילו אליבא דרבי מאיר אמר למילתיה): אביי כרבי מאיר, ורבא: עד כאן לא קאמר רבי מאיר התם אלא גבי עד זומם דממון, דרע לשמים ורע לבריות, אבל הכא - דרע לשמים ואין רע לבריות - לא. והלכתא כוותיה דאביי.

והא איתותב?

ההיא (דקתני 'אלו הגזלנין ומלווי רביות' דמשמע: אבל אוכלי נבילות כשרין) - רבי יוסי היא (דאמר מקולתא לחמירתא - לא, ויחידאה הוא).

ותיהוי נמי רבי יוסי - 'רבי מאיר ורבי יוסי - הלכה כרבי יוסי'.

שאני התם דסתם לן תנא כרבי מאיר. והיכא סתם לן?

כי הא: דבר חמא קטל נפשא; אמר ליה ריש גלותא לרב אבא בר יעקב: פוק עיין בה: אי ודאי קטל - ליכיהוהו לעיניה (ינקראת עיניו; דבטלו מיתות בית דין, והאי קנסא קא עבדינן ביה, דב"ד מכין ועונשין שלא מן התורה; ויש אומרים: יטלו ממנו ויתנו ליורשין, ויש אומרים שמתא; וראשון עיקר).

אתו תרי סהדי אסהידו ביה דודאי קטל; אזל איהו אייתי תרי סהדי אסהידו ביה בחד מהנך: חד אמר "קמאי ידי גנב קבא דחושלא (שעורין קלופין)" וחד אמר "קמאי ידי גנב

(סנהדרין כז,ב)

קתא דבורטיא (בית יד של רומח); אמר ליה: מאי דעתיך? - כרבי מאיר (דכיון דחשידי אממון חשידי אעדות נפשות)? רבי מאיר ורבי יוסי - הלכה כרבי יוסי, ורבי יוסי - האמר: הזם בדיני ממונות כשר לדיני נפשות!

אמר ליה רב פפי: הני מילי היכא דלא סתם לן תנא כרבי מאיר;
הכא - סתם לן תנא כרבי מאיר.
ממאי? - אילימא מהא דתנן [נדה פ"ו מ"ד] 'כל הראוי לדון (ומוקמא לה בחשודין) דיני נפשות ראוי לדון דיני ממונות' - מני? אילימא רבי יוסי היא - הא איכא עד זומם דממון: דכשר לדיני נפשות, ופסול לדיני ממונות! אלא לאו רבי מאיר היא (דאמר: כיון שהוחשד לממון - פסול לעדות נפשות; הלכך לא משכחת לה כשר לנפשות דליהוי פסול לממון)!!
ממאי? דילמא בפסולי יוחסין קאי [המשנה במסכת נדה] (דלנפשות - בית דין מיוחדת בעינן, כדתני רב יוסף (לקמן לו): 'כשם שבית דין מנוקים בצדק, שנאמר 'בצדק תשפוט' - כך ב"ד מנוקין מכל מום, ... שנאמר 'כולך יפה רעיית ומום אין בך' [ש"ה טז, ז]; דאי לא תימא הכי (דגבי יוחסין קאי, אלא בחשודין אוקמת ליה) - סיפא, דקתני 'יש ראוי לדון דיני ממונות ואין ראוי לדון דיני נפשות' - אמאי אינו ראוי? דאיתזם בדיני נפשות - ראוי לדון דיני ממונות (בתמיה)!! והא דברי הכל פסול הוא!! אלא בפסול יוחסין קאי (כגון גר וממזר, דכשרין לדון דיני ממונות ופסולין לדון דיני נפשות) - הכי נמי בפסול יוחסין קאי.
אלא הכא קא סתם לן תנא, דתנן [ראש השנה פ"א מ"ח]: 'אלו הן הפסולים: המשחק בקוביא ומלוי ברבית ומפריחי יונים וסוחרים שביעית והעבדים; זה הכלל: כל עדות שאין האשה כשירה לה - אף הן אין כשרין לה'; - מני? אילימא רבי יוסי - והאיכא עדות בדיני נפשות: שאין האשה כשירה לה והן כשרין לה!! אלא לאו רבי מאיר היא! קם בר חמא נשקיה אכרעיה (דרב פפי, שהיפך בזכותו), וקבליה לכרגיה דכולי שניה (להצילו כל ימיו ממנת המלך).

משנה:

ואלו הן הקרובין: אחיו, ואחי אביו, ואחי אמו (הן ובניהן ילפינן מקראי בגמרא) ובעל אחותו (כאחיו הוא, דילפינן בעל כאשתו, ובנו דהוה ליה בן אחותו - כבן אחיו וילפינן בגמרא קרובי האם כקרובי האב), ובעל אחות אביו (כאחי אביו), ובעל אחות אמו (כאחי אמו), ובעל אמו, וחמיו, וגיסו (בעל אחות אשתו), הן ובניהן [מצד אחד בלבד], וחתניהן וחורגו (בן אשתו) לבדו (ולא בנו וחתנו; ואי קשיא לך: כיון דתנא בעל אמו פסול לו - ממילא ידענא דהוא נמי פסול לבעל אמו, למה לי למיתני 'חורגו' אי משום דאתא לאשמעינן 'לבדו' - לישתוק מיניה, וכל כמה דלא תני ליה - מכללא דבעל אמו לא משתמע אלא הוא לבדו?! - לא תיקשי: דכל הנך דמשתמע מכללא - מיתני במתניתין בהדיא, כגון: אחי פסול לי - ואני לו: דאנא נמי אחיו; ובנו פסול לי - ואני לו, דאנא אחי אביו! ובמתניתין תני לה: אחי אבי פסול לי ואני לו, שאני בן אחי, - והא תנא ליה: 'אחיו' ובנו [שכתוב במשנה 'ובניהן']; בן אחי אבי פסול לי ואני לו: שאני בן אחי אביו; אחי אמי פסול לי ואני לו: שאני בן אחותו, ותנן במתניתין: בעל אחותו - הוא ובנו, דהיינו בן אחותו; בן אחי [לפי ההגהה] אחות אמי פסול לי ואני לו, שאני בן אחות אמי [לפי ההגהה] אביו, ותנן במתניתין: בעל אחות אביו ובנו, דהיינו בן אחות אביו; בעל אחותי פסול לי ואני לו, שאני בן חמיו, ותנן במתניתין 'חמיו ובנו' וכן כולהו: כי מעיינת להו משכחת להו בהדיא, בר מבן אחי אשתו, דמפיק מכלל בעל אחות אביו, וחתנו - דמפיק מכלל דחמיו, דלא מיתניא בהדיא).

אמר רבי יוסי: זו משנת רבי עקיבא, אבל משנה ראשונה: דודו ובן דודו, וכל הראוי ליורשו (דהיינו קרובי האב; אבל קרובי האם, כגון אחי אמו - כשר לו, שהרי אינו ראוי ליורשו, דתנן (בבא בתרא קח). 'אחי האם מנחילין ולא נוחלין'; אבל הוא פסול לאחי אמו, שהרי מעיד זה ראוי ליורשו; וגיסו נמי כשר להעיד לו, שאינו ראוי ליורשו), וכל הקרוב לו; באותה שעה (שהוא בא להעיד או שראה העדות) היה קרוב (כגון חתנו שראוי ליורשו) ונתרחק (שמתה אשתו קודם שראה עדות זו) - הרי זה כשר.
רבי יהודה אומר: אפילו מתה בתו ויש לו בנים ממנה - הרי זה קרוב.

האוהב והשונא: 'אוהב' זה שושבינו (פסול לו בימי חופתו), 'שונא' - כל שלא דבר עמו שלשה ימים באיבה.
אמרו לו: לא נחשדו ישראל על כך (להעיד שקר משום איבה ואהבה; ודווקא בעדות פליגי, אבל בדין מודו רבנן דפסול לו לדון: דכיון דסני ליה ולא מצי להפוכי בזכותיה).

גמרא:

מנהני מילי?

דתנו רבנן: (דברים כד, טז) לא יומתו אבות על בנים [ובנים לא יומתו על אבות איש בחטאו יומתו] - מה תלמוד לומר? אם ללמד שלא ימותו אבות בעון בנים ובנים בעון אבות - הרי כבר נאמר 'איש בחטאו יומתו'! - אלא: לא יומתו אבות על בנים - בעדות בנים, ובנים לא יומתו על אבות - בעדות אבות.

ובנים בעון אבות לא? והכתיב (שמות לז, טז) [נצר חסד לאלפים נשא עון ופשע וחטאה ונקח לא ינקה] פוקד עון אבות על בנים [ועל בני בנים על שלשים ועל רבעים]! ?
התם כשאוחזין מעשה אבותיהן בידיהן (ונפרעין מהן עונותיהן ועון אבותיהם),
כדתניא [דומה לטיפרא בחוקותי פרשה ב]: (ויקרא כז, לט) [והנשארים בכם ימקו בעונם בארצת איביכם]
ואף בעונות אבותם אתם ימקו - כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם; אתה
אומר כשאוחזין או אינו אלא כשאיין אוחזין? - כשהוא אומר 'איש
בחטאו יומתו' הרי כשאוחזין מעשה אבותיהן בידיהן.
ולא? והכתיב (ויקרא כז, לז) וכשלו איש באחיו [כמפני חרב ורדף אין ולא תהיה לכם תקומה לפני
איביכם] - איש בעון אחיו (איש בשביל אחיו): מלמד שכולן ערבים זה
בזה! ?
התם שהיה בידם למחות ולא מיחו.

(סנהדרין כח, א)

אשכחן אבות לבנים (ראובן לבן שמעון דהיינו אחי אביו) ובנים לאבות (בן שמעון
לראובן, דהיינו בן אחיו), וכל שכן אבות להדדי (דהא בנים מכח ידיהו קא אתו, ואימעיטו
להו מהאי קרא אחיו ובנו ואחי אביו); בנים לבנים מנלן (דקתני במתניתין בן אחי אביו פסול
ל?)

אם כן ליכתוב קרא 'לא יומתו אבות על בן' (דכיון דכתיב 'אבות' - שני אחים
משמע, ועל הבן הוי משמע בנו של כל אחד ואחד הוי פסול לשניהם), מאי 'בנים' ? דאפילו
בנים להדדי.

אשכחן בנים להדדי; בנים לעלמא (שיהו שנים קרובים פסולין להעיד על אדם מן השוק)
- מנלן?

אמר רמי בר חמא: סברא הוא, כדתניא [תוספתא פ"ו, מ"ו בשנוי לשון]: 'אין
העדים נעשין זוממין עד שיזמו שניהן' ואי ס"ד בנים לעלמא כשרין - נמצא
עד זומם נהרג בעדות אחיו (דאי לאו דאסהיד האי קרובו בהדיה - לא הוה מיקטל! נמצא
בנים מתים זה על זה) ! ?

אמר ליה רבא: וליטעמיך, הא דתנן [בבא בתרא פ"ג, מ"ו] 'שלשה אחין ואחד (מן
השוק) מצטרף עמהן (עם כל אחד ואחד, מעידים על אכילת שני חזקה של קרקע של אדם מן השוק, ומעיד
אחד מן האחין והבא מן השוק על שנה ראשונה, ואחד מן האחין והבא מן השוק על שנה שנייה, והשלישי על
השלישית) הרי אלו שלש עדיות (והרי אלו שלש עדיות, והחזקה קיימת ולא אמרינן 'עדות אחת היא והרי
העדים קרובים', אלא שלש עדיות נינהו, דאשתא דקא מסהיד האי - לא מסהיד האי) והן עדות אחת
להזמה³ (דעד דמתזמי כולהו - לא משלמי ממזנא, דהא לא הוה מתוקמא בידא דלוקח אלא בסהדותא
דכולהו) - נמצא עד זומם משלם ממון בעדות אחיו! ? - אלא: הזמה
מעלמא קאתי (על ידי המזימין אותן הן משלמים, ולא זה על יד זה) - הכי נמי הזמה
מעלמא קאתי;

אלא אם כן ליכתוב קרא 'ובן על אבות', אי נמי 'הם על אבות';
מאי 'ובנים' ? - אפילו בנים לעלמא.

אשכחן קרובי האב, קרובי האם מנלן?

אמר קרא 'אבות' 'אבות' תרי זימני; אם אינו ענין לקרובי האב -
תניהו ענין לקרובי האם.

אשכחן לחובה, לזכות מנלן?

אמר קרא 'יומתו' 'יומתו' תרי זימני; אם אינו ענין לחובה -
תניהו ענין לזכות.

[הכסף משנה אומר ש'אם אינו ענין' הראשון הוא אסמכתא, והשני -
דאורייתא! ?]

אשכחן בדיני נפשות, בדיני ממונות מנלן?

אמר קרא (ויקרא כד, כב) משפט אחד יהיה לכם [כגר כאזרח יהיה כי אני ה'
אלקיכם]⁴ - משפט השוה לכם.

³ 'להזמה' אין בגירסת המשנה אלא פירוש

⁴ או במדבר טו, טז תורה אחת ומשפט אחד יהיה לכם ולגר הגר אתכם

אמר רב: אחי אבא לא יעיד לי, הוא ובנו וחתנו; אף אני לא אעיד לו, אני ובני וחתני.

ואמאי? הוה ליה שלישי בראשון ('בני' - שלישי הוא, ואחי אבא - ראשון; דאבא ואחיו ראשונים, ואני - שני, ובני - שלישי; ואמר רב דשלישי לא יעיד בראשון), ואנן (במתניתין) שני בשני תנן, שני בראשון תנן (כגון אחי אביו ובנו: אחי אבא לי ואני לו - הרי ראשון בשני ושני בראשון; בן אחי אבא לי ואני לו - הרי שני בשני), (אבל) שלישי בראשון (בני לאחי אבא) לא תנן (כולי האי לא פסיל מתניתין)!!

מאי 'חתנו' דקתני במתניתין ('אחי אביו ובנו וחתנו')? חתן בנו (האי 'חתנו' דמתניתין - א'בנו' קאי: דהוה שלישי האי חתן; ולקמן פריך: אם כן הוה שלישי בשני).

וליתני 'בן בנו'?

מילתא אגב אורחיה קא משמע לן: דבעל כאשתו (דבעי לאשמועינן 'שלישי פסול' - נקט חתן בנו, דאשמועינן נמי בעל כאשתו).

ואלא הא דתני רבי חייא 'שמונה אבות שהן עשרים וארבעה' (שמנה אבות עם בניהם וחתניהם הוו כ"ד, אף על גב דבמתניתין - תשעה תנן, בר מחורגו, שאין בן וחתן עמו - לקמן פריך להו) - הני תלתין ותרתי הוי ('ח' אבות וח' בנים וח' חתנים וח' בני בנים; ואף על גב דאיכא תו ח' חתנים - שם חתנות חד קרי ליה)!! [עיי' תוספות ד"ה שמונה אבות].

אלא לעולם חתנו ממש, ואמאי קרי ליה (רב לחתנו דמתניתין) 'חתן בנו'?

- כיון (דחתן לא הוי מזרעו) דמעלמא קאתי - כדור אחר דמי (כדור שלישי חשיב ליה רב; והלכך בני נמי לאחי אבא - דהוי שלישי בראשון - פסול; ואיכא לאקשויי לרב: כיון דאמר חתן כדור אחד דמי - אמאי פסול חתנו לאחי אבא? הוה ליה רביעי בראשון! אלא מילתא אחריתי אקשי ליה, עד דאפקיה מהאי טעמא לגמרי). [## אם כדור אחר דמי - אין 'בעל כאשתו'!]

אי הכי (דחתן נמי כדור אחר דמי, וקתני מתניתין 'חתן אחי אבא פסול לי') - הוה ליה שלישי (פסול להעיד) בשני, ורב אכשר שלישי בשני (דקאמר: 'אף אני לא אעיד לו אני ובני אבל בני לבנו - יעיד')!!

אלא (ולעולם חתן לאו כדור אחר דמי; רב (דפסיל שלישי בראשון) דאמר כרבי אלעזר, דתניא: 'רבי אלעזר אומר: כשם שאחי אבא לא יעיד לי הוא ובנו וחתנו - כך בן אחי אבא לא יעיד לי הוא ובנו וחתנו') (שלישי בשני פסול, וכל שכן שלישי בראשון) (ומיהו לית הלכתא כוותיה, דאמרינן ב"ש נוהלין' (בבא בתרא קכח). דשלישי (בראשון) כשר, והלכתא כוותיה דרב מדבתיא הוה).

ואכתי הוה ליה שלישי בשני, ורב אכשר שלישי בשני!! (בן בנו של אחי אבא לדידי הוי שלישי בשני, ורב שלישי בראשון נפקא ליה מדכתיב 'בנים' - הוו שנים!) רב סבר ליה כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא.

מאי טעמא דרב?

דאמר קרא 'לא יומתו אבות על בנים ובנים' - לרבות דור אחר (וי"ו - לרבות בני בנים דפסולין לאבות, דהוה שלישי בראשון);

ורבי אלעזר?

'על בנים' אמר רחמנא: פסולי דאבות שדי אבנים (רבי אלעזר - כרב סבירא ליה: דוי"ו לרבות אתא, ודריש על בנים למימר דכל דפסילי לאבות - פסול לבנים; הלכך: כי היכי דשלישי בראשון פסול - שלישי בשני נמי פסול).

אמר רב נחמן: אחי חמותי לא יעיד לי; בן אחי חמותי לא יעיד לי; בן אחות חמותי לא יעיד לי; ותנא תונא (תנא דידן, כמו 'אבונא', 'אחונא'): בעל אחותו ובעל אחות אביו ובעל אחות אמו - הן ובניהן וחתניהן (חתן בעל אחותי פסול לי ואני לו, שאני אחי חמותו, ואני לחתן בעל אחות אבי - בן אחי חמותו אני; ולחתן בעל אחות אמי - בן אחות חמותו אני; מילתיה דרב נחמן - מ'חתניהן' דקתני מתניתין יליף);

אמר רב אשי: כי הוינן בי עולא, איבעי לן: אחי חמיו מהו? בן אחי חמיו מהו? בן אחות חמיו מהו?

אמר לן: תניתוה: אחיו ואחי אביו ואחי אמו - הן ובניהן וחתניהן (וכן מילתיה דרב אשי מחתניהן דאחיו ואחי אביו ואח אמו שפסולין לו והוא להם - הוי איהו לגבייהו אחי חמיו ובן אחי חמיו ובן אחות חמיו).

רב איקלע למזבן

(סנהדרין כח, ב)

גוילי (קלפים); בעו מיניה: מהו שיעיד אדם באשת חורגו (על נכסי מלוג שלה, בהשפטה עם אדם מן השוק; ובנשי שאר קרובים לא איבעי להו: דכיון דבניהם פסולין לו והוא להם - פסול אף לנשים, לפי שהבנים ראויין לירש את אמן; אבל חורגו דבנו כשר מיבעיא לן באשתו)?

בסורא אמרי: 'בעל כאשתו'; בפומבדיתא אמרי 'אשה כבעלה' (והרי הוא כאילו חמיה, ותנן (דף כז:): חמיו פסול קרוב הוא); דאמר רב הונא אמר רב: מניין שהאשה כבעלה? דכתיב (ויקרא יח, יד) ערות אחי אביך לא תגלה אל אשתו לא תקרב דודתך היא - והלא אשת דודו היא?! - מכלל דאשה כבעלה.

ובעל אמו, הוא, ובנו, וחתנו:
'בנו' [של בעל אמו] היינו אחיו [מאמו]?
אמר רבי ירמיה: לא נצרכא אלא לאחי האח (בן שיש לבעל אמו מאשה אחרת - פסול לו, מפני שהוא אחי אחיו).

רב חסדא אכשר באחי האח. אמרו ליה: לא שמיע לך הא דרבי ירמיה?

אמר להו: 'לא שמיע לי' - כלומר לא סבירא לי.

אי הכי היינו 'אחיו'?

תנא אחיו מן האב וקתני אחיו מן האם.

אמר רב חסדא: אבי חתן ואבי כלה מעידין זה על זה (בן ראובן שנשא בת שמעון, לא נתקרב ראובן ושמעון בכך, וכשרין להעיד זה לזה בכל עדיות, ולא אמרינן בשביל בנו שנתקרב ראובן לשמעון נפסל ראובן לשמעון), ולא דמו (ראובן ושמעון) להדדי אלא כי אכלא לדנא (כמגופה שאינה דומה לחבית).

אמר רבה בר בר חנה: מעיד אדם לאשתו ארוסה.
אמר רבינא: לא אמרן אלא לאפוקי מינה (לחוב לה ולזכות לבעל דינה, דקרוב לא הוי כל זמן שלא נשאה), אבל לעיולי לה - לא מהימן (דאדעתא ידידיה קעביד).
ולא היא: לא שנא לאפוקי ולא שנא לעיולי - לא מהימן; מאי דעתין (דלא חשבת ליה קרוב)? כדאמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא: 'אשתו ארוסה' - (אם מתה) לא אונן (אינו נאסר בקדשים מחמת אנינות) ולא מטמא לה (אם כהן הוא), וכן היא לא אוננת (אינה נאסרת באנינות מיתתו בקדשים) ולא מטמאה לו (אינה מצווה להתעסק בו; ואידי דתניא 'לא אוננת' תנא 'ולא מיטמאת', ולאו דווקא: דנשים דכהונה לא הוזהרו על הטומאה; ואית דלא גרסי 'אינה מטמאה'); מתה - אינו יורשה; מת הוא - גובה כתובתה (בדכתב לה מן האירוסין מוקמינן לה ב'שנים ואוחזין' (בבא מציעא יח.)) ' (ואהא דקתני 'לא מטמא לה' קא סמכת, ואמרת לאו קרוב הוא)? התם (גבי טומאה וירושה) - ב'שארן' תלה רחמנא (כדכתיב (ויקרא כא, ב) כי אם לשארו הקרוב ואמר מר (יבמות כב:)) 'שארן' זו אשתו; וכן בירושת הבעל: לשארו הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה (במדבר כז, יא): מיכן שהבעל יורש את אשתו [ב'יש נוחליו' (בבא בתרא קט:)], אכתי לאו 'שארן' היא; הכא - משום איקרובי דעתא הוא, והא איקרובא דעתיה לגבה. [לפי משנה ראשונה - שתולה בראוי לירודשו - כלומר: בנוגע בדבר, ולא לפי רבי עקיבא]

חורגו לבדו:

תנו רבנן: חורגו לבדו: רבי יוסי אומר: גיסו (לבדו; אבל בנו וחתנו - כשרים לגיסו, ורבי יוסי פליג אמתניתין בתרתי: חדא דקתני מתניתין בגיסו בן וחתן, ופליג נמי אבעל אחות אמו, דקתני מתניתין דהוה קרוב, וכן גם הוא קרוב לו, דהוי לו בן גיסו - פסול הוא לו משום דאיהו לדידיה בעל אחות אמו, אבל משום קורבה דבן גיסו - לא מיפסיל; ונפקא מינה דחתן גיסו כשר להעיד לו (והוא הדין לגיסו, והיינו דקתני בברייתא בתרייתא: 'רבי יהודה אומר: חורגו' = אף חורגו: דמודה נמי בגיסו, ואתא רבי יוסי למימר גיסו לבדו, והוא הדין לחורגו)

זהו נוסח אחר בפירוש, ונראה: גיסו לבדו ורבי יוסי פליג אמתניתין בחדא, דקתני מתניתין גיסו ובנו וחתנו (כשרים לגיסו), דאבעל אחות אמו דקתני מתניתין דהוי קרוב, וכן גם הוא קרוב לו: דהוי ליה בן גיסו - לא פליג רבי יוסי עלה, ומודה הוא דבן גיסו פסול לו משום דאיהו לדידיה בעל אחות אמו, אבל משום קורבה דבן גיסו - לא מיפסיל; ונפקא מינה דחתן גיסו כשר וכו');

ותניא אידך: 'גיסו לבדו; רבי יהודה אומר חורגו' מאי קאמר? אילימא הכי קאמר: 'חורגו לבדו' והוא הדין לגיסו [בעל אחותו - לבדו], ואתא רבי יוסי למימר 'גיסו לבדו', והוא הדין לחורגו (מאי 'גיסו' דקאמר רבי יוסי? אף גיסו, ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי) -

אלא מתניתין, דקתני 'גיסו, הוא ובנו וחתנו' - מני? לא רבי יהודה ולא רבי יוסי?! ואלא הכי קאמר: 'חורגו לבדו' אבל גיסו - הוא ובנו וחתנו, ואתא רבי יוסי למימר: 'גיסו לבדו' אבל חורגו - הוא ובנו וחתנו!?! ואלא הא דתני רבי חייא: 'שמונה אבות שהן עשרים וארבעה' -

כמאן? לא כרבי יוסי ולא כרבי יהודה (דלרבי יהודה - ט' אבות הוויין במתניתין, בר מחורגו, וכן לרבי יוסי תשעה הוויין, אלא חורגו לבדו, אבל גיסו: הוא ובנו וחתנו, ואתא רבי יוסי למימר: גיסו לבדו, וכל שכן חורגו) !?

אלא הכי קאמר [תנא קמא]: חורגו - לבדו, אבל גיסו: הוא ובנו

וחתנו; ואתא רבי יוסי למימר: גיסו - לבדו, וכל שכן חורגו;

ומתניתין רבי יהודה (דקתני בן וחתן בגיטו), ברייתא רבי יוסי (אפיק גיטו וחורגו הוי שמונה אבות ובנים וחתנים; ואית דמוקמי להאי 'בן גיטו' דקא מכשר רבי יוסי - בבן שיש לו לגיטו מאשה אחרת, כי היכי דלא לפלוג רבי יוסי אבעל אחות אמו; ולא מיתוקמא שפיר: דכל 'בניהם' דמתניתין - מאותה אשה קאמר; ועוד: אי מאשה אחרת מכשר רבי יוסי - מכלל דתנא דידן מאשה אחרת נמי פסול משום קרוב [מחמת קרוב] - תיקשי לרב חסדא, דאכשר באחי האח: דהשתא: בן גיטו פסול משום אחי בן אחות אשתו - אחי האם מיבעיא?).

אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבי יוסי.

ההיא מתנתא דהוי חתימי עליה תרי גיסי; סבר רב יוסף לאכשורה, דאמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבי יוסי (קסלקא דעתא כרבי יוסי דמתניתין: דלא פסול אלא קרוב הראוי לירש, וגיסו אינו ראוי ליורשו). אמר ליה אביי: ממאי דרבי יוסי דמתניתין דמכשר בגיטו? דילמא רבי יוסי דברייתא, דפסיל בגיטו (דקתני 'גיסו לבדו')?

לא סלקא דעתא, (דהא בהדיא פריש שמואל לפסולא דגיטו), דאמר שמואל: "כגון אנא ופנחס דהוינן אחי וגיסי (שהיה אחיו וגיסו), אבל גיסי דעלמא - שפיר דמי (מכלל דגיטו דעלמא כשרין).

ודילמא כגון אנא ופנחס - משום דגיטו קאמר (ושמואל - פירושא ד'גיסו' אתא לאשמעינן)?

אמר ליה (למקבל מתנה): "זיל קניה בעדי מסירה (אם יש לך עדים אחרים שמסר לך שטר זה בפניהם - הביאם ויעידו, ותהיה שלך)", כרבי אלעזר (דסבר [רב יוסף] כרבי אלעזר דאמרין במסכת גיטין (ג): אפילו לא חתמו בו עדים, אלא שנתנו לה בפני עדים - כשר וגובה מנכסים משועבדים, שאין העדים חותמים על הגט אלא מפני תקון העולם).

והאמר רבי אבא: מודה רבי אלעזר במזויף מתוכו (שחתמו בו עדים פסולים) שהוא פסול (דבמאי קני ליה? בהאי שטרא? האי שטרא חספא בעלמא הוא!)?

אמר ליה: "זיל! לא שבקי לי דאותביניה לך".

רבי יהודה אומר כו' [אפילו מתה בתו ויש לו בנים ממנה - הרי זה קרוב]:

אמר רבי תנחום אמר רבי טבלא אמר רבי ברונא אמר רב: הלכה כרבי יהודה.

רבא אמר רב נחמן: אין הלכה כרבי יהודה, וכן אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: אין הלכה כרבי יהודה.

איכא דמתני לה להא דרבה בר בר חנה אהא:

את זו דרש רבי יוסי הגלילי (דברים יז, ט) ובאת אל הכהנים הלויים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם [ודרשת והגידו לך את דבר המשפט] - וכי תעלה על דעתך שאדם הולך אצל שופט שלא היה בימיו? - אלא זה שהיה קרוב ונתרחק.

אמר רבה בר בר חנה אמר רב יוחנן: הלכה כרבי יוסי הגלילי.

בני חמוה דמר עוקבא -

(סנהדרין כט, א)

קרובים ונתרחקו הוו (שמתה אחותם אשת מר עוקבא); אתו לקמיה לדינא, אמר להו: פסילנא לכו לדינא.

אמרו ליה: מאי דעתיך? כרבי יהודה? אנן מייתנינן איגרתא ממערבא דאין הלכה כרבי יהודה!

אמר להו: אטו בקבא דקירא אידבקנא בכו (בקב של שענה נדבקתי בכם - בתמיה, כלומר: איני דבוק בכם כלל)! (אלא) דלא קאמינא "פסילנא לכו לדינא" אלא משום דלא צייתיתו דינא.

אוהב זה שושבינו דבדו:

וכמה?

אמר רבי אבא אמר רבי ירמיה אמר רב: כל שבעת ימי המשתה; ורבנן משמיה דרבא אמרי: אפילו מיום ראשון ואילך (בטלה שושבינות וכשר להעיד).

השונא כל שלא דבר כו' [שלשה ימים באיבה; אמר לו: לא נחשדו ישראל על כן]:

תנו רבנן [סיפרי פרשת האזינו פסוקא שכג: כבר כתבת לנו שאיב לא דן ולא מעיד שנאמר]: (במדבר לה, כג) [או בכל אבן אשר ימות בה בלא ראות ויפל עליו וימת והוא לא אויב לו ולא מבקש רעתו] - והוא לא אויב לו - יעידנו (דהאי 'והוא' - אעד קאי: דמעיד שהוא חייב גלות: והעד לא אויב לו לרצח: דאי ברוצח - הא כתיב (דברים ד, מב) 'והוא לא שונא לו' וקראי אחרני טובא); **ולא מבקש רעתו** - ידינו (דסמך ליה (דברים ד, כד) 'ושפטו העדה', וקאמר רבי יהודה דהאי 'לא מבקש רעתו' - אשופטים קאי; ולשון זה מצאתי בברייתא דסיפרי, ולא בספרי שלנו: 'והוא לא אויב לו' - העד, 'ולא מבקש רעתו' - השופט).

אשכחן שונא, אוהב מנלן? קרי ביה הכי: והוא לא אויב לו - ולא אוהב לו - יעידנו, ולא מבקש רעתו ולא טובתו - ידינו.

מידי 'אוהב' כתיב?! אלא סברא הוא: אויב מאי טעמא? משום דמרחקא דעתיה! אוהב נמי מקרבא דעתיה. ורבנן - האי 'לא אויב לו' ולא מבקש רעתו' מאי דרשי ביה? חד לדיין (דבדיין מודו רבנן דשונא לא ידון, דלא מצי חזי ליה זכותא), אידך (לפטול בדין אחד שני דיינין ששונאין זה את זה) - כדתניא: אמר רבי יוסי ברכי יהודה: 'והוא לא אויב לו ולא מבקש רעתו' - מכאן לשני תלמידי חכמים ששונאין זה את זה שאין יושבין בדין כאחד'.

משנה:

כיצד בודקים את העדים?

היו מכניסין אותן לחדר ומאיימין עליהן (מפרש בגמרא), ומוציאין את כל האדם לחוץ, ומשיירין את הגדול שבהן, ואומרים לו: "אמור היאך אתה יודע שזה חייב לזה?"; אם אמר "הוא (הלן) אמר לי שאני חייב לו איש פלוני", "אמר לי שהוא חייב לו" - לא אמר כלום (דעביד איניש דאמר "פלוני נושה בי" כדי שלא יחזיקוהו עשיר), עד שיאמר (שהיו שניהם בפניו): "בפנינו הודה לו (להודות נתכוון: להיות לו עדים בדבר) שהוא חייב לו מאתים זוז"; ואחר כך מכניסין את השני ובודקין אותו; אם נמצאו דבריהן מכוונין - נושאין ונותנין בדבר. שנים אומרים "זכאי" ואחד אומר "חייב" - זכאי (דכתיב (שמות כג, א) אחרי רבים להטות);

שנים אומרים "חייב" ואחד אומר "זכאי" - חייב; אחד אומר "חייב" ואחד אומר "זכאי" - אפילו שנים מזכין או שנים מחייבין - ואחד (השלישי) אומר "איני יודע" - יוסיפו הדיינין (ואף על גב דאי הוה פליג עליהו - הוי בטל במיעוטא, כי אמר "איני יודע" הוי כמי שלא ישב בדין, ונמצא הדין בשנים, ואנן - תלתא בעינן!); גמרו את הדבר - היו מכניסין אותן (לבעלי דינין ובגמרא פריך: הא לא אפקינהו?); הגדול שבדיינין אומר: "איש פלוני אתה זכאי, איש פלוני אתה חייב". ומניין לכשיצא לא יאמר "אני מזכה וחבירי מחייבים, אבל מה אעשה שחבירי רבו עלי"? על זה נאמר: (ויקרא יט, טז) לא תלך רכיל בעמך [לא תעמד על דם רעך אני ה'] , ואומר (משלי יא, ג) הולך רכיל מגלה סוד [ונאמן רוח מכסה דבר].

גמרא:

היכי אמרינן להו (לעדים כשמאיימין עליהם)?

[## שאלה זו נשאלה ונענתה במשנה פ"ד מ"ה, דף לז, א לגבי עדי נפשות; לפיכך לכאורה כאן - בשאר עדים, כגון: מלקות, ממונות ועוד; וכן מעיד לשון הגמרא כאן: 'אמרינן' - אנחנו, שדנים דיני ממונות; ובמשנה בפ"ד נאמר: 'היו מכניסין אותן ומאיימין עליהן' - בלשון עבר, כי אין אנו דים בזמנינו דיני נפשות.]

אמר רב יהודה: הכי אמרינן להו: (משלי כה, יד) נשיאים ורוח וגשם אין איש מתהלל במתת שקר (בשביל מתהלל במתת שקר - דהיינו מעידי שקר - גשמים נעצרים; ואפילו כשהשמים מתקשרים בעבים ורוח להוריד גשמים - אין הגשם בא). אמר רבא: (מאי איכפת להו אם לא ירדו גשמים?) יכלי למימר (אמרי בלבם משל הדיוט): שב שני הוה כפנא ואבבא אומנא לא חליף (על פתח מי שיודע אומנות ובעל מלאכה לא עבר הרעב);

אלא אמר רבא: אמרינן להו (משלי כה, יח) מפץ וחרב וחץ שנון איש עונה ברעהו עד שקר (בעון עדות שקר דבר בא; ויתיראו שלא ימותו) .

אמר רב אשי: יכלי למימר: שב שני הוה מותנא ואיניש בלא שניה לא שכיב;

אלא אמר רב אשי: אמר לי נתן בר מר זוטרא: אמרינן להו: סהדי שקרי אאוגריהו זילי (השוכרים אותם מבזים אותם וקלים הם בעיניו), דכתיב (מלכים א כא, י) והושיבו שנים אנשים בני בליעל נגדו (גבי נבות היזרעאלי כתיב: שיועצי המלך היו יועצים לשוכרם, והיו קורין אותם 'בני בליעל') ויעידוהו לאמר ברכת אלהים ומלך [והוציאוהו וסקלוהו וימת] .

אם אמר הוא אמר לי כו' עד שיאמרו "בפנינו הודה לו שהוא חייב לו מאתים זוז":

מסייע ליה לרב יהודה, דאמר רב יהודה אמר רב: צריך שיאמר: "אתם עדיי" ('בפנינו' משמע שעשאונו עדים) .

איתמר נמי: אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: "מנה לי בידך" אמר לו "הן" !; למחר אמר לו "תנהו לי" ! אמר "משטה אני בך" - פטור (ואף על פי ששמעו עדים אתמול שהודה לו, הואיל ולא אמר "אתם עדיי") ; תניא נמי הכי "מנה לי בידך" אמר לו "הן" !; למחר אמר לו "תנהו לי" ! אמר "משטה אני בך" (שוחק הייתי בך בשביל שהיית שואלני מה שלא היה) - פטור; ולא עוד אלא אפילו הכמין (החביא, כמו 'וארב לו' (דברים יט, יא) = ויכמון ליה) לו עדים אחורי גדר, ואמר לו "מנה לי בידך" אמר לו "הן" !; "רצונך שתודה בפני פלוני ופלוגי" ! אמר לו "מתיירא אני שמא תכפיני לדין" ! למחר אמר לו "תנהו לי" ! אמר לו "משטה אני בך" - פטור, ואין טוענין למסית (המסית חבריו לעבודת כוכבים - אין טוענין אותו בית דין בשבילו טענת זכות אלא אם כן טוענה הוא) .

'מסית' - מאן דכר שמיה?

חסורי מחסרא והכי קתני: 'אם לא טען' ('משטה הייתי בכך כשהודיתי' אלא אמר "לא אתן לך, הבא עדים שהלית לי"!) - אין טוענין לו (אין טוענין בשבילו, אלא אומרינן לו: אחרי שהודיתה - לך שלם); ובדיני נפשות - אף על גב דלא טען (אם יש טענת זכות והוא אינו יודע לטעון) - טוענין לו; ואין טוענין למסית' .

מאי שנא מסית?

אמר רבי חמא בר חנינא: מפירקיה דרבי חייא בר אבא שמיע לי: שאני מסית, דרחמנא אמר (דברים יג, ט) [לא תאבה לו ולא תשמע אליו ולא תחוס עינך עליו] לא תחמול ולא תכסה עליו .

אמר רבי שמואל בר נחמן אמר רבי יונתן: מניין שאין טוענין למסית? - מנחש הקדמוני, דאמר רבי שמלאי: הרבה טענות היה לו לנחש לטעון ולא טען, ומפני מה לא טען לו הקב"ה? לפי שלא טען הוא (הנחש - לא טען הקב"ה בשבילו) .

מאי הוה ליה למימר?

"דברי הרב ודברי תלמיד - דברי מי שומעין? דברי הרב שומעין!" ! [תוספות טנהדרין כטא ד"ה דברי הרב ודברי התלמיד. וא"ת: אם כן כל מסית יפטר עצמו באותה טענה? ויש לומר דדוקא נחש שלא נצטווה שלא להסית ולא נענש אלא לפי שבאת תקלה על ידו, אבל מסית שנצטווה שלא להסית - נמצא כשמסית עובר.]

אמר חזקיה: מניין שכל המוסיף גורע? שנאמר (בראשית ג, ג) [ומפרי העץ אשר בתוך הגן] אמר אלהים לא תאכלו ממנו ולא תגעו בו [פן תמתון] (הקב"ה לא הזהירם על הנגיעה, ומתוך תוספת - גירעו: שדחף הנחש את חוה על האילן עד שנגעה בו; אמר לה: "ראי שאין מיתה על הנגיעה - אף על האכילה לא תמותי") .

רב משרשיא אמר: מהכא (שמות כה, י) [ועשו ארון עצי שטים אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קמתו] 'אמתים' וחצי ארכו ('אמתים': דל אל"ף מהכא קרי ביה 'שתי מאות'; 'אמה': כל אותיות שבתורה הברתם ככתיבתם, כמו 'ועשית' 'ואמות' כאלו כתובה בה"א, וכן 'אתה' חסר כמו 'אותה' מלא) .

רב אשי אמר (שמות כז, ז) [ועשית יריעת עזים לאהל על המשכן עשתי עשרה יריעת תעשה אתם] עשתי עשרה יריעות ('עשתי עשרה': דל עיי"ן מהכא - הוה להו שתיים עשרה) ! [יש על זה בשם הגר"א: מה שייך לומר כל המוסיף גורע על דברע הקב"ה - וכי הוא 'מוסיף' או 'גורע'?]

אמר אביי: לא שנו [את דברי רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן לעיל] אלא דאמר "משטה אני בך", אבל אמר

(סנהדרין כט, ב)

"לא היו דברים מעולם (לא הודיתי לך)" (והרי עדים ששמעו) - הוחזק כפרן ואינו נאמן עליו בשבועה).

אמר ליה רב פפא בריה דרב אחא בר אדא: הכי אמרינן משמיה דרבא: כל מילי דכדי (דברים של חנם; כלומר: הואיל ואותה הודאה - דברי רוח היו, שהשטה בו) - לא דכירי אינשי (ושכח אותה הודאה).

ההוא דאכמין ליה עדים לחבריה בכילתיה ('כילתא' = יריעה הפרוסה סביבות המטה); אמר ליה: "מנה לי בידך" אמר ליה "הן" אמר "עירי ושכבי ליהו עלך סהדי (רוצה אתה שיהו כל השומעין מעידין בין ניעורין בין ישינים)" (שהיה מכיר זה בו שלא יודה בפני עדים; אמר בלבו שמא יהא סבור שכולם ישינים ויאמר הן) ? אמר ליה "לא" !
אמר רב כהנא "הא אמר ליה "לא" !

ההוא דאכמין עדים בקיברא לחבריה, אמר ליה "מנה לי בידך" אמר ליה "הן" ! "חיי ומיתי ליהו עלך סהדי" אמר ליה "לא" !
אמר רבי שמעון בן לקיש: הא אמר ליה "לא" !
אמר רבינא, ואיתימא רב פפא: שמע מינה מהא: הא דאמר רב יהודה אמר רב 'צריך שיאמר "אתם עדיי"' - לא שנא כי אמר ליה ולא שנא כי אמר מלוה ושתיק ליה; טעמא דאמר ליה "לא", אבל אי שתיק - הכי נמי.

ההוא דהוה קרו ליה 'קב רשו' (מלא קב שטרות יש עליו), אמר: "מאן מסיק בי (למי אני חייב כלום) אלא פלוני ופלוני?" אתו תבעוהו לדינא קמיה דרב נחמן; אמר רב נחמן: אדם עשוי שלא להשביע את עצמו (אדם עשוי לומר לבריות 'חייב אני מעות לפלוני' להתרחק מעין הרע [או] שלא ליראות שבע ממון).

ההוא דהוה קרו ליה "עכברא דשכיב אדינרי" (עשיר שלא נהנה מממונו כעכבר זה ששוכב על דינרי זהב ואינו נהנה מהן); כי קא שכיב - אמר "פלניא ופלניא מסקו בי זוזי"; בתר דשכיב אתו תבעינהו ליורשין; אתו לקמיה דרבי ישמעאל ברבי יוסי, אמר להו: כי אמרינן 'אדם עשוי שלא להשביע את עצמו' - הני מילי מחיים, אבל לאחר מיתה - לא; פרעו פלגא; תבעינהו לדינא לאידך פלגא; אתו לקמיה דרבי חייא, אמר להו: כשם שאדם עשוי שלא להשביע את עצמו - כך אדם עשוי שלא להשביע את בניו.
אמרו ליה: ניזיל וניהדר (נשלם החצי שקיבלנו) ?
אמר להו: כבר הורה זקן (רבי ישמעאל, שקיבלתם על פיו, ולא אחלוק על מה שעשה).

הודה בפני שנים וקנו מידו - כותבין (כותבין שטר הודאה, ואף על פי שלא אמר "כתבו", דסתם קנין - לכתובה עומד); ואם לאו - אין כותבין (ואף על גב דאמר להו "אתם עדיי", וחייב לשלם לו - אפילו הכי נחא ליה מלוה על פה ממלוה בשטר);
בפני שלשה ולא קנו מידו: רב אמר: כותבין (שלשה - עשאו בית דין, והפקירן הפקר, ויכולין לעשות מלוה בשטר, ולהיות במקום הלכה לעשות שליח לכותבה); ורב אסי אמר: אין כותבין.

הוה עובדא [שלא קנו מידו] וחש לה רב להא דרב אסי [ולא כתב]; אמר רב אדא בר אהבה: הא אודיתא (שטר הודאה בפני שלשה שלא קנו מידו), זימנין כתבינן וזימנין לא כתבינן: כניפי ויתבי (שלשה שהיו יושבין ובא והודה לו בפניהם) - (הואיל ולא זימנום וקיבצום לכך) לא כתבינן (לא נעשו בית דין אלא עדים; דדילמא אי לא הוה אלא תרי - הוה מודי ליה קמיהו, ולא הוה מהדר אחר בית דין); כנפינהו איהו כתבינן (דמדכניף תלתא דעתא אבי דינא).

רבא אמר: אפילו כנפינהו איהו - לא כתבינן עד דאמר להו "הו עלי דייני".

מר בר רב אשי אמר: אפילו אמר "הו עלי דייני" - לא כתבינן עד דקבעי דוכתא (כדרך הדיינין) ושלחי (שליח בשמיהו ללוה) ומזמני ליה (למיתי קמיהו) לבי דינא (לדינא, ואודוי; והואיל ועומד בדין - נעשית כמלוה בשטר, שגלויה לכל; הלכך כתבינן).

הודה במטלטלי וקנו מידו - כותבין, ואם לאו אין כותבין;
 במקרקעי (קרקע שהיה ראובן מוחזק בה והודה לשמעון שהיא שלו), ולא קנו מידו -
 מאי?
 אמימר אמר: אין כותבין; מר זוטרא אמר: כותבין.
 והלכתא: כותבין (דהא כיון דאודי ליה - ידידה הוא, ולא מיחסרא גוביינא: דבשלמא מטלטלי:
 מלוה להוצאה ניתנה, וחוב בעלמא הוא, ומלוה על פה ריעא ממלוה בשטר, ולא ניחא ליה לאלומה, אבל הכא
 - גלויי מילתא בעלמא הוא).

רבינא איקלע לַדְמֶהָיָא (שם מקום); אמר ליה רב דימי בר רב הונא
 מדמהריא לרבינא: מטלטלי ואיתנהו בעינייהו (בשעת הודאה) - מאי
 (מי אמרינן כיון דצבורין ומונחין, ואודי ליה - כל היכא דאיתנהו ידידה הוו? או דילמא כיון דמלוה להוצאה
 ניתנה - שמא יוציאה, ולא ניחא ליה למיהוי שטרא עילויה)? (ובהודאה בפני שני עדים קאמר).
 אמר ליה: כמקרקעי דמו.
 רב אשי אמר: כיון דמחסרי גוביינא - לא.

ההיא אודיתא (שנים חתומים עליה) דלא הוה כתוב בה 'אמר לנא "כתבו
 וחתמו והבו ליה"': אביי ורבא דאמרי תרוייהו: היינו דריש
 לקיש, דאמר ריש לקיש: חזקה אין העדים חותמין על השטר אלא אם
 כן נעשה (המוכר) גדול (דקיימא לן (בבא בתרא קנו). 'ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים' -
 הכא נמי: כיון דשנים לא מצי כתבי אלא ברשותו - ודאי איהו אמר להו).
 מתקיף לה רב פפי, ואיתימא רב הונא בריה דרב יהושע: מי איכא
 מידי דאנן לא ידעינן (כלומר: יש דיינינן הרבה שאין בקיאים בהלכה זו שאמרנו: דשנים שלא
 קנו מידו אין כותבין), וספרי דבי דינא ידעי?
 שאילינהו לספרי דאביי וידעי, לספרי דרבא וידעי.

ההיא אודיתא דהוה כתב ביה דוכרן פיתגמי (לא היה כתוב בה זכרון עדות בלשון
 עדים, אלא בלשון זכרון דברים, והוא לשון דיינין),

(סנהדרין ל, א)
 וכל לישני דבי דינא (כל דבריהם היו כתובין בלשון 'בית דין', ולא היו חתומין אלא שנים),
 ולא הוה כתב בה 'במותב תלתא הוינא וחד ליתוהי' (כדמצרכין בכתובות
 (דף כב). בשלשה שישבו לקיים את השטר ומת אחד מהם): סבר רבינא למימר: היינו
 דריש לקיש (דאמר: חזקה אין בית דין כותבין שטר אלא כדת וכהלכה, והני ודאי תלתא הוו);
 אמר ליה רב נתן בר אמי: הכי אמרינן משמיה דרבא: כל כי האי
 גוונא חיישינן לבית דין טועין (סבורין שיהו שנים כשרים לדון).
 אמר רב נחמן בר יצחק: אי כתב בה 'בי דינא' (הכל יודעין שאין שנים קרוים
 ב"ד) - תו לא צריך.
 ודילמא בית דין חצוף הוא, דאמר שמואל: שנים שדנו דיניהן דין
 אלא שנקראו בית דין חצוף?
 דכתב ביה: 'בי דינא דרבנא אשי' (דאינהו ודאי ידעי שאין בית דין קרוין בשנים).
 ודילמא רבנן דבי רב אשי - כשמואל סבירא להו?
 דכתיב בו 'ואמר לן רבנא אשי' (לכתוב כך) (דכיון דהוה היה שם, מסתמא לא צוה
 לפחות משלשה לכתוב;
 והאי דנקט 'רב אשי' - לפי שבית דינו היה ראש בימי רבינא, ושניהם סידרו גמרא של תלמוד בבלי, כדאמרינן
 התם ב'השוכר את הפועלים' (דף 19): 'רב אשי ורבינא סוף הוראה' ובימיו נאמרו דברים הללו, והוקבעו
 בגמרא).

תנו רבנן: אמר להן אחד "אני ראיתי אביכם שהטמין מעות בשידה
 תיבה ומגדל, ואמר 'של פלוני הן', 'של מעשר שני הן'": בבית -
 לא אמר כלום (אינו נאמן לפי שאין בידו ליטלן), בשדה - דבריו קיימין (דמה לו
 לשקר? אם רוצה - נוטלן ונותנן לאותו שהוא מעיד עליו). כללו של דבר: כל שבידו
 ליטלן - דבריו קיימין; אין בידו ליטלן - לא אמר כלום.
 הרי שראו את אביהן שהטמין מעות בשידה תיבה ומגדל ואמר "של
 פלוני הן", "של מעשר שני הן": אם כמוסר (אם נראה להם כמוסר דבריו לבניו
 באמת בלשון צוואה) - דבריו קיימין, אם כמערים (שהוא מתיירא שלא יטלם בחייו, או
 שלא יחזיקוהו כעשיר להוסיף על יציאותיו) - לא אמר כלום.

הרי שהיה מצטער על מעות שהניח לו אביו (ולא אמר להו היכן הם), ובא בעל החלום (שר המראה חלומות בלילה) ואמר לו "כך וכך הן (מגיד לו כמה יש), במקום פלוני הן, של מעשר שני הן, זה היה מעשה", ואמרו: דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין (ויכול להוציאם במקומן).

שנים אומרים "זכאי כו'":

מיכתב היכי כתבי (פטק דין במקום שיש מחלוקת ונטו אחרי הרבים)?

רבי יוחנן אמר "זכאי (פלוני)"; ריש לקיש אמר "פלוני ופלוני מזכין ופלוני מחייב".

רבי אלעזר אמר: "מדבריהן נזדכה פלוני" (משמע שהיה מחלוקת ביניהם, ומתוך דבריהם נזדכה).

מאי בינייהו?

איכא בינייהו לשלומי איהו מנתא בהדיהו (אם טעו השנים וחייבין לשלם

מביתם פליגי הנן רבנן בדיין השלישי: אם ישלם חלקו עמהם): דלמאן דאמר "זכאי" -

משלם (כתבין ולא כתבין פלוגתייהו: דקסבר כולם שוין, ואף השלישי ישלם עמהם, דאי לא הוה איהו

בהדיהו - בתרי לא הוה מיפטיק דינא), ולמאן דאמר "פלוני ופלוני מזכין

ופלוני ופלוני מחייבין" - לא משלם.

ולמאן דאמר "זכאי" - משלם, לימא להו "אי לדידי צייתיתון

אתון נמי לא שלמיתון"?

אלא איכא בינייהו לשלומי אינהו (לבעל הדין) מנתא ידיה (חלקו של דיין

שלישי): למאן דאמר "זכאי" - משלמי, למאן דאמר "פלוני ופלוני

מזכין ופלוני ופלוני מחייבין" - לא משלמי (דלהכי כתבין פלוגתא בהדיא:

לאודועי דבתרי נגמר דינא, ולא קיבלו עליהו כולי דינא).

ולמאן דאמר "זכאי" משלמי - ולימרו ליה "אי לאו את בהדן לא

הוה סליק דינא מידי"!

אלא איכא בינייהו משום (ויקרא יט, טז) לא תלך רכיל בעמך [לא תעמד על דם רעך אני ה'];

רבי יוחנן אמר "זכאי" משום לא תלך רכיל; ריש לקיש אמר:

"פלוני ופלוני מזכין ופלוני ופלוני מחייבין" משום דמיחזי

כשיקרא; ורבי אלעזר אית ליה דמר ואית ליה דמר, הלכך כתבי

הכי: "מדבריהם נזדכה פלוני".

גמרו את הדבר היו מכניסין כו':

למאן? אילימא לבעלי דינין - התם קיימי (דהא לא קתני מתניתין שיוציאום

לאחר ששמעו דבריהם)!!

אלא לעדים.

כמאן?

דלא כרבי נתן, דתניא: לעולם אין עדותן מצטרפת עד שיראו

שניהן כאחד (את העדות; ולקמן יליף טעמא); רבי יהושע בן קרחה אומר:

אפילו בזה אחר זה;

ואין עדותן מתקיימת בבית דין (לפטוק הדין על פיהם) עד שיעידו שניהן

כאחד (וסתמא היא, ולא רבי יהושע בן קרחה קאמר לה); רבי נתן אומר: שומעין

דבריו של זה היום וכשיבא חבירו למחר שומעין את דבריו (לימא דלא

כרבי נתן, דהא מתניתין קתני דלעיילינהו לטהדי משום דמתחילה כשבדקום שמעו דבריו של זה בלא זה)

[ומכל מקום צריך שיהיו שם שניהם כדי שיכניסום!].

לא, לעולם לבעלי דינין, ורבי נחמיה היא (דאמר בשעת משא ומתן הוו מפקי

להו לבעלי דינים), דתניא: רבי נחמיה אומר: כך היה מנהגן של נקיי

הדעת שבירושלים: מכניסין לבעלי דינין ושומעין דבריהן

ומכניסין את העדים ושומעין דבריהם ומוציאין אותן לחוץ

ונושאים ונותנים בדבר; גמרו את הדבר מכניסין אותן כו'.

והתניא 'גמרו את הדבר מכניסין את העדים'?

ההיא דלא כרבי נתן.

גופא: לעולם אין עדותן מצטרפת עד שיראו שניהם כאחד; רבי

יהושע בן קרחה אומר: אפילו בזה אחר זה.

במאי קמיפלגי (תנא קמא ורבי יהושע)? איבעית אימא קרא ואיבעית אימא

סברא:

איבעית אימא סברא: אַמְנָה דקא מסהיד האי - לא קא מסהיד האי,
וּמְנָה דקא מסהיד האי - לא קמסהיד האי (זה אומר "בפני הלווה מנה" וזה אומר
"בפני הלווה מנה", זה לא ראה של זה - נמצא שאין כאן עדות שלם במנה אחד);
ואידך?

- אמנה בעלמא תרוייהו קמסהדי (מכל מקום תרוייהו מסהדי דמנה קא רשי ביה);
ואיבעית אימא קרא, דכתיב: (ויקרא ה, א) [ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה] והוא עד או
ראה או ידע [אם לוא יגיד ונשא עונו] ['והוא עד' - בלשון יחיד] (והאי קרא - בשני עדים
משתעי, לגבי קרבן שבועת העדות: דאילו השביע עד אחד ולא העידו - פטור) ותניא: 'ממשמע
שנאמר (דברים יט, טו) לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת בכל חטא אשר יחטא על פי שני עדים
או על פי שלשה עדים יקום דבר' (עד אחד משמע) - איני יודע שהוא אחד? מה תלמוד
לומר 'אחד' - זה בנה אב כל מקום שנאמר 'עד' - הרי כאן שנים,
עד שיפרט לך הכתוב אחד; ואפקיה רחמנא בלשון חד (דכתיב 'והוא עד')
למימר: עד דחזו תרוייהו כחד!
ואידך?
והוא עד או ראה או ידע - מכל מקום.

ואין עדותן מתקיימת בבית דין עד שיעידו שניהן כאחד; רבי נתן
אומר: שומעין דבריו של זה היום וכשיבא חברו למחר שומעין
דבריו;

במאי קמיפלגי?
איבעית אימא סברא איבעית אימא קרא: איבעית אימא סברא: מר
סבר עד אחד כי אתי - לשבועה אתי, לממונא לא אתי (עד אחד אינו
מחייבו ממון אלא שבועה; הלכך: כשהעיד זה יחידי זה יחידי - לא שייכא תורת ממון בעדותן, ולא מצרפינן
להו, דהא לאו לחיוביה ממונא אתו);
ואידך?

אטו כי אתו בהדי הדדי בחד פומא קא מסהדי? אלא מצרפינן להו!
הכא נמי ליצרפינהו.
ואיבעית אימא קרא: (ויקרא ה, א) [ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה והוא עד או ראה או ידע] אם
לא יגיד ונשא עונו;

(סנהדרין ל, ב)
ודכולי עלמא (תנא קמא ורבי נתן) כרבנן, דפליגי עליה דרבי יהושע בן
קרח (סבירא להו, דאמר: בעינן שיראו שנים כאחד; וילפינן טעמא מ'והוא עד' דליחזי כחד), והכא
באקושי הגדה לראיה קא מיפלגי (וגבי הגדה פליגי תנאי דסיפא באקושיה הגדה לראיה
דכתיב (ויקרא ה) 'או ראה' אם לא יגיד' בחד קרא): מר סבר מקשינן הגדה לראיה,
ומר סבר לא מקשינן.

רבי שמעון בן אליקים הוה משתקיד (מצפה ומחזר ושוקד) עליה דרבי
יוסי ברבי חנינא למסמכיה (לטומכו), ולא קא מיסתייע מילתא. יומא
חד הוה יתיב קמיה דרבי יוחנן, אמר להו: מי איכא דידע הלכה
כרבי יהושע בן קרח או לא?
אמרו ליה רבי שמעון בן אליקים: דין ידע (זה יודע; ורבי יוסי ברבי חנינא
היה).

אמר ליה: לימא איזו!
אמר ליה: ליסמכיה מר ברישא!
סמכיה, אמר ליה: בני! אמור לי: כיצד שמעת?
אמר ליה כך שמעתי: שמודה רבי יהושע בן קרח לרבי נתן (דכי היכי
דלא בעי רבי יהושע ראיה כי הדדי - הגדה נמי כי הדדי לא בעי).
אמר: לזה הוצרכתי; השתא: ומה עיקר ראיה בהדי הדדי אמר רבי
יהושע בן קרח לא בעינן - הגדה מיבעיא?
אמר ליה: הואיל ועלית - לא תרד.
אמר רבי זירא: שמע מינה: גברא רבה כיון דסמין - סמין.

אמר רבי חייא בר אבין אמר רב: הלכה כרבי יהושע בן קרח בין
בקרקות (זה אומר "בפני הודה לו שקרקע זה שלו" וזה אומר "אף בפני הודה לו") בין
במטלטלין (זה אומר "בפני הלווה מנה" וזה אומר "בפני הלווה מנה", ואף על פי דאמנה דקמסהיד
האי לא מסהיד האי - מכל מקום תרוייהו מסהדי שחייב לו מנה).

עולא אמר: הלכה כרבי יהושע בן קרחה בקרקעות (שמוטל הקרקע בפנינו ושניהם מעידין עליה), אבל לא במטלטלין (דאין עדות שלימה, לא על זה ולא על זה).
אמר ליה אביי: 'הלכה' - מכלל דפליגי (עליה רבנן בקרקעות)? והאמר רבי אבא אמר רב הונא אמר רב: 'מודים חכמים לרבי יהושע בן קרחה בעדות קרקע'! ותני רב אידי בר אבין בנזיקין דבי קרנא: מודין חכמים לרבי יהושע בן קרחה בעדות בכור (תנן בבכורות [פ"ה מ"ד] (דף לה). כל מומין הראויין לבא בידי אדם... רועים כהנים אין נאמנין לומר "מאליו נפל בו מום זה", לפי שנחשדו כהנים להטיל מומין בבכורות בזמן הזה כדי להתירן בשחיטה; ואם הביא בכור להראותו לחכם - צריך שני עדים עמו שמאליו נפל בו מום זה; אם הביא עד אחד על מום זה ועד אחד על מום אחר בבכור זה - מצטרפין; ואית דאמרי 'בעדות בכור': להעיד שהתירו חכם, ולאו מילתא היא: דהא חד נאמן, דעד אחד נאמן באיסורין, ואפילו כהן שהוא בעליו נאמן, דתנן (שם [פ"ה מ"ה] דף לו). נאמן הכהן לומר "הראיתי בכור זה ובעל מום הוא", דמילתא דעבידא לאיגלויי - לא משקר) ובעדות קרקע, ובעדות חזקה (זה אומר "בפני אכלה שלש שנים ראשונות של שמיטה" וזה אומר "בפני אכלה שלש שנים אחרונות" - מצטרפי, דאחד קרקע מסהדי חזקה מעלייתא) וכן (לענין שתי שערות) שבבן ושכבת (וכי פליגי - בהלוואת מנה פליגי, משום דלאו אחד מנה קמסהדי)!
גברא (רבי אבא ורבי אידא) אגברא (אדעולא) קא רמית? מר סבר פליגי ומר סבר לא פליגי!

מאי 'וכן שבבן ושכבת'?
אילימא: אחד אומר אחת בגבה (כגו: [בין קישרי אצבעותיה]) ואחד אומר אחת בכריסה - האי חצי דבר וחצי עדות הוא (עד אחד הוא חצי עדות: שיער אחת הוא, חצי דבר)!
אלא: אחד אומר שתיים בגבה ואחד אומר שתיים בכריסה (דתרווייהו מסהדי דגדולה היא);
אמר רב יוסף: אנא אמינא משמיה דעולא: הלכה כרבי יהושע בן קרחה, בין בקרקעות, בין במטלטלין, ורבנן דאתו ממחוזא אמרי:
אמר רבי זירא משמיה דרב: בקרקעות - אין (הלכה כמותו, דלא בעינן דחו תרווייהו כחד בקרקעות, משום דכי מסהדי בבי דינא - תרווייהו ידעי דאחדא מילתא מסהדי, וקרינא ביה 'והוא עד' ואף על גב דבשעתא דחיי לא ידע [חד] בחבריה), אבל לא במטלטלין (דכי מסהדי קמן - לאו אחד מנה מסהדי).

רב (דאמר 'אבל לא במטלטלין' משום דלאו בחד מנה מסהדי) לטעמיה, דאמר רב: הודאה אחר הודאה (זה אומר "בפני הודה לו על מנה באחד בשבת" וזה אומר "בפני הודה לו עליו בשני בשבת"), הודאה אחר הלואה (זה אומר "בפני הלווה מנה באחד בשבת" וזה אומר "בפני הודה לו מנה בשני בשבת") - מצטרפי (דאיכא למימר: בחד מנה קמסהדי, וכדמוקי לקמן); הלואה אחר הלואה, הלואה אחר הודאה (מנה אחרינא הוא) - לא מצטרפי (אף על גב דתרווייהו אמרי שחייב לו מנה).

אשכחיה רב נחמן בר יצחק לרב הונא בריה דרב יהושע; אמר ליה: מאי שנא הלואה אחר הלואה דלא, דמנה דקא חזי האי לא קא חזי האי? הודאה אחר הודאה נמי: (דילמא) אמנה דקא מודה קמי האי - לא מודי קמי האי (לאו היינו מנה דאודי ליה קמי האי)?
דאמר ליה להאי בתרא: "בהאי מנה דאודי ליה קמן - אודיי ליה נמי קמי פלוני".

אכתי בתרא ידע (דאמנה דקא מסהדי איהו מסהדי אידך), (אבל) קמא לא ידע (דאחד מנה קמסהדי, הלכך לא קרינא ביה 'והוא עד', דמשמע תרווייהו כחד)!
דהדר אזיל אמר ליה לקמא: "האי מנה דאודי ליה קמן - אודיי ליה נמי קמי פלוני".

אמר ליה: תנוח דעתך שהתנחת את דעתי
אמר ליה: מאי ניחותא? דרבא - ואיתימא רב ששת - שדא בה נרגא: לאו היינו הודאה אחר הלואה (כיון דבעינן דידע סהדא בחבריה - על כרחיך הודאה אחר הלואה נמי הכי מוקמת לה)!

גירסת רש"י כאן: דאמר ליה לבתרא: "מנה דמודינא קמן יזיפי קמי פלניא", והדר אמר ליה לקמא: "מנה דזיפי קמן - אודאי ליה קמי פלניא" ותנתי למה לי לרב למימר?
אמר ליה: היינו דשמייע לי עלייכו (על בני עירך) דרמיתו דיקלי וזקפיתו להו (שאתם משונים: קוצצין דקלים וחוזרין ונוטעין אותן, כלומר: בונים וסותרים; שפירשתם לי קושיא וחזרתם וסתרתם)!

נהרדעי אמרי: בין הודאה אחר הודאה, בין הודאה אחר הלואה,
בין הלואה אחר הלואה, בין הלואה אחר הודאה - מצטרפות (דמכל מקום הן מעידין שחייב לו מנה).

מאן? - כרבי יהושע בן קרחה.

אמר רב יהודה: עדות המכחשת זו את זו בבדיקות (שאינה משבע חקירות: באיזו יום, באיזו שעה - שהזמה תלויה בהן; אבל בכליו שחורין וכליו לבנים - שאין דין הזמה תלויה בהן) - כשרה בדיני ממונות.
אמר רבא: מסתברא מילתיה דרב יהודה באחד אומר "בארנקי שחורה" ואחד אומר "בארנקי לבנה", אבל אחד אומר "מנה שחור" (סלע ישנה) ואחד אומר "מנה לבן" - אין מצטרפין (הואיל ובעיקר גוף העדות מתכחשי).
וארנקי שחורה בדיני נפשות לא (דלאו בעיקר גוף העדות מתכחשי - דכוותיה בדיני נפשות לא - בתמיה) ? והאמר רב חסדא: 'אחד אומר "בסייף הרגו" ואחד אומר "בארירן (יושרמ"א בלע"ז) הרגו" - אין זה נכון (אין עדות זו מכוונת, ולישנא דקרא נקט: 'והנה אמת נכון הדבר' (דברים יג, טו), דמהאי קרא נפקא לן בבדיקות (לקמן מ:)) ; אחד אומר "כליו שחורים" ואחד אומר "כליו לבנים" - הרי זה נכון! ?

(סנהדרין לא, א)

גברא אגברא (דרב חסדא אדרב יהודה) קא רמית?

נהרדעי אמרי: אפילו אחד אומר "מנה שחור" ואחד אומר "מנה לבן" - מצטרפים.
כמאן?

כרבי יהושע בן קרחה (דמכל מקום שניהם מעידים שחייב לו מנה).
אימר דשמעת ליה לרבי יהושע בן קרחה היכא דלא מכחשו אהדדי (כגון זה מעיד על מנה שביום שני, וזה מעיד על מנה שביום ראשון, ושניהן מודין שזה לא ראה בשל זה), (אבל) היכא דמכחשי אהדדי (דשניהם מעידים על מנה אחד, ומכחישין זה את זה) - מי אמר?

אלא: הוא (נהרדעי) דאמר כי האי תנא (דאמר: זה אומר מנה וזה אומר מאתים, דמכחישין זה את זה - מצטרפין למנה: שיש בכלל מאתים מנה, ולא אמרינן שתיהן שקרו, אלא הלך אחר הפחות שבהם), דתניא: 'אמר רבי שמעון בן אלעזר: לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על שתי כיתי עדים, שאחת אומרת מאתים ואחת אומרת מנה - שיש בכלל מאתים מנה; על מה נחלקו? על כת אחת: שבית שמאי אומרים: נחלקה עדותן (שכיון שהאחד שקרן שוב אין כאן עדות), ובית הלל אומרים: יש בכלל מאתים מנה (שניהם מעידין על מנה, ובאותו מנה אין מכחישין זה את זה) ;
אחד אומר חבית של יין ואחד אומר חבית של שמן: הוה עוברא ואתי לקמיה דרבי אמי, חייביה רבי אמי לשלומי ליה חביתא דחמרא מיגו חביתא דמשחא; כמאן? כרבי שמעון בן אלעזר!
אימר דאמר ר"ש [ב"א] היכא דיש בכלל מאתים מנה, כי האי גוונא (דתרי מיני נינהו, וכולי האי מיכחשי הדדי) - מי אמר?
לא, צריכא לדמי (זה אומר "בפני הודה לו דמי חבית של יין" וזה אומר "בפני הודה דמי חבית של שמן" - דתרווייהו מטהדי אדמי חבית יין).

אחד אומר בדיוטא ('דיוטא' = עלייה הבולטת לרשות הרבים על פני רוחב הבית, ובני רשות הרבים עוברים תחתיה) העליונה (הלוהו מנה) ואחד אומר בדיוטא התחתונה;
אמר רבי חנינא: מעשה בא לפני רבי וצירף עדותן (כרבי יהושע בן קרחה, דתרווייהו מנה מחייבי, ואף על גב דמתכחשי בבדיקות, כדרב יהודה).

ומניין לכשיצא כו' :

תנו רבנן: מניין לכשיצא לא יאמר "הריני מזכה וחבירי מחייבין, אבל מה אעשה שחבירי רבו עלי?" תלמוד לומר: (ויקרא יט, טז) לא תלך רכיל בעמך [לא תעמד על דם רעך אני ה'], ואומר (משלי יא, ג) הולך רכיל מגלה סוד [ונאמן רוח מכסה דבר].

ההוא תלמידא דנפיק עליה קלא דגלי מילתא דאיתמר בי מדרשא בתר עשרין ותרתינן שנין; אפקיה רב אמי מבי מדרשא (בתר עשרין ותרתינן שנין דאיתמר בי מדרשא - אפקיה ההוא תלמידא; ודבר לשון הרע היה), אמר: דיין גלי רזיא.

משנה :

(הבא לבית דין ולא היה שטר זכותו בידו ויצא מבית דין חייב ולאחר זמן מצא שטר זכותו והביאו), כל זמן שמביא ראיה - סותר את הדין (בית דינו סותרין לו דינו שפסקו, ומחייבין את שכנגדו).

אמר לו: "כל ראיות שיש לך הבא מיכן עד שלשים יום": מצא בתוך שלשים יום - סותר, לאחר שלשים יום אינו סותר. אמר רבן שמעון בן גמליאל: מה יעשה זה שלא מצא בתוך שלשים ומצא לאחר שלשים?

אמר לו: "הבא עדים"! ואמר "אין לי עדים"; אמר "הבא ראיה (שטר זכותך)"! ואמר "אין לי ראיה", ולאחר זמן הביא ראיה ומצא עדים - הרי זה אינו כלום (שהרי אמר "אין לי", וחיישין שמא זייף או שכר עדים). אמר רבן שמעון בן גמליאל: מה יעשה זה שלא היה יודע שיש לו עדים ומצא עדים לא היה יודע שיש לו ראיה ומצא ראיה? ראה שמתחייב בדין ואמר "קרבו פלוני ופלוני ויעידוני" או שהוציא ראיה מתחת פונדתו (חגורתו) - הרי זה אינו כלום (אפילו רבן שמעון בן גמליאל מודה: שכיון שהיה יודע בהן ואמר "אין לי" - ודאי שקרנים הן).

גמרא:

אמר רבה בר רב הונא: הלכה כרבן שמעון בן גמליאל (אקמייתא קאי: כיון דלא אמר "אין לי", אף על גב דלא מצא בתוך שלשים יום); ואמר רבה בר רב הונא: אין הלכה כדברי חכמים.

פשיטא: כיון דאמר 'הלכה כרבן שמעון בן גמליאל' ממילא ידענא דאין הלכה כחכמים! מהו דתימא: הני מילי לכתחילה, אבל דיעבד שפיר דמי - קא משמע לן: דאי עביד (כרבנן ומהדר עובדא) מהדרין ליה.

אמר לו הבא עדים כו' אמר רשב"ג כו' :

אמר רבה בר רב הונא אמר רבי יוחנן: הלכה כדברי חכמים; ואמר רבה בר רב הונא אמר רבי יוחנן: אין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל;

פשיטא: כיון דאמר 'הלכה כדברי חכמים' ממילא ידענא דאין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל (והכא ליכא למימר כדלעיל מיניה: דאי עבד כו'; דבשלמא התם, אי לא דהדר ואמר "אין הלכה כחכמים" הוה אמרנא: אי עביד - לא מהדרין, דאליהו כח דברי המרובין; אבל הכא, כיון דאמר 'הלכה כחכמים' - פשיטא דאי עביד כיחיד מהדרין להו) ! ? הא קא משמע לן: דבההיא (לחודא הוא ד) אין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל, הא בכולהו הלכה כרבן שמעון בן גמליאל (בכל מקום הלכה כמותו, אפילו ב'ערב' ו'צידן') ;

לאפוקי מהא דאמר רבה בר רב חנה אמר רבי יוחנן: כל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו חוץ מערב (ב'גט פשוט' (בבא בתרא קעג:)) וצידן (במסכת גיטין, ב'מי שאחזו קורדייקוס' (עד:)) וראיה אחרונה (הך בתרייתא דמתניתין, דאילו בקמייתא הילכתא כוותיה) .

ההוא ינוקא דתבעוהו לדינא קמיה דרב נחמן; אמר ליה: אית לך סהדי? אמר ליה: לא; אית לך ראיה? אמר ליה: לא. חייביה רב נחמן. הוה קא בכי ואזיל; שמעוהו הנך אינשי, אמרו ליה: "אנן ידעינן במילי דאבוך"! אמר רב נחמן: בהא - אפילו רבנן מודו, דינוקא במילי דאבוה לא ידע.

ההיא איתתא דנפק שטרא מתותי ידה (שהאמינה הלוה והמלוה לשומרו), אמרה ליה: ידענא בהאי שטרא דפריע הוה. הימנה רב נחמן.

אמר ליה רבא לרב נחמן: כמאן? כרבי, דאמר אותיות נקנות במסירה (המוכר שטר חוב לחבירו - קנה החוב במסירת אותיות; ומילתיה דרבי - ב'המוכר את הספינה' (בבא בתרא עו:)) והכא נמי קנאתו, והוי כדידה, ונאמנת לומר 'פרוע' ? אמר ליה: שאני הכא: דאי בעיא - קלתיה (שרפתו; הלכך מה לה לשקר) .

[##והרי שומר נאמן בשבועה, כדשנינן: [משנה בבא מציעא פרק ז מ"ח]: ארבעה שומרין הן: שומר חנם, והשואל, נושא שכר, והשוכר. שומר חנם נשבע על הכל, והשואל משלם את הכל, ונושא שכר והשוכר נשבעים על השבועה ועל השבועה ועל המתה, ומשלמין את האבדה ואת הגנבה; לפיכך נראה שכאן מדובר שלא רצתה להישבע, ולפכ"ך דנים לפי עקרונות אחרים.]
איכא דאמרי: לא הימנה רב נחמן, אמר ליה רבא לרב נחמן: והא אי בעיא

(סנהדרין לא, ב)

קלתיה!?

כיון דאיתחזק בבי דינא (שכתוב בו הנפק) - 'איבעיא קלתיה' לא אמרינן (לא אלימא איהי לאפקועי מעשה בית דין).

[## ומדוע אין אומרים: היות והצדדים הימנו - הרי היא נאמנת!]

איתיביה רבא לרב נחמן: 'סימפון' (שובר, ויצא מתחת יד לזה כמשפט) שיש עליו עדים - יתקיים (השטר) בחותמיו (יעידו עדים על חתימות ידיהן וכשר); אין עליו עדים ויצא מתחת ידי שלישי (ולא מתחת יד הלוי - הואיל ושניהם מודים שזה מינהו להיות שלישי ביניהם - כשר) או שיצא אחר חיתום שטרות (בתוך שטר המלוה נכתב השובר תחת העדים) - כשר (שהרי המלוה עצמו מוחזק בשטר, ואי לאו דפרעיה - לא הוה שביק למיכתב תברא בגוויה) - אלמא שלישי מהימן, תיובתא דרב נחמן >תיובתא<.

כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן: לעולם מביא ראיה וסותר עד שיסתתם טענותיו (משמע שאמר בבית דין "אין לי לא עדים ולא ראיה" וחדר ואמר) ויאמר (וחדר ואמר): "קרבו פלוני ופלוני והעידוני" (קרבו פלוני ופלוני שהיו מזומנין שם ומתחילה; סותר טענותיו לומר "אין לי").

הא גופא קשיא: אמרת 'יסתתם טענותיו' - אתאן לרבנן (יסתתם טענותיו משמע: מכיון שיסתמו - שוב אין מביא ראיה, ואפילו מצאם לאחר זמן, כרבנן), והדר אמרת 'קרבו איש פלוני ופלוני והעידוני' (דמשמע דהאי הוא דלא מייתי, דאפילו רשב"ג מודה בו) - אתאן לרבנן שמעון בן גמליאל (אבל מצאם לאחר זמן - מייתי, כרבנן שמעון)! וכי תימא כולה רבן שמעון בן גמליאל, ופרושי קא מפרש, מאי 'עד שיסתתם טענותיו'? - עד שיאמר "קרבו פלוני ופלוני והעידוני" - והא אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: כל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתיו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה!?

אלא כי אתא רב שמואל בר יהודה אמר רבי יוחנן: לעולם מביא ראיה וסותר עד שיסתתם טענותיו ויאמרו לו "הבא עדים" ואומר "אין לי עדים" (ואפילו מצאם לאחר זמן - אינו סותר, כרבנן), "הבא ראיה" ואומר "אין לי ראיה", אבל באו עדים ממדינת הים או שהיתה דיסקיא (שק של עור, שהיו שטרותיו של אביו מונחין בו) של אביו מופקדת ביד אחר - הרי זה מביא ראיה וסותר.

כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן: התוקף את חבירו בדין: אחד אומר "נדון כאן" ואחד אומר "נלך למקום הוועד" (בעל דין קשה, ומטריח את חברו, ואין רוצה חבירו לדון כאן אלא למקום וועד תלמידי חכמים הרבה, שיהא זה בוש מהם) - כופין אותו וילך למקום הוועד.

אמר לפניו רבי אלעזר: רבי! מי שנושה בחבירו מנה יוציא מנה על מנה? אלא כופין אותו ודן בעירו.
[תוספות ד"ה יוציא מנה על מנה: מכאן למתחייב בדין דלא משלם לאידך יציאותיו אע"פ שמזיקו לילך לו לדון בעיר אחרת: [הערה: למרות שהמהרש"ל מוחק את התוספות הזה, אולם בעלמ פסקי התוספות ציין אותו!]]

איתמר נמי: אמר רב ספרא <אמר רבי יוחנן>: שנים שנתעצמו בדין (שנעשו קשין זה לזה): אחד אומר "נדון כאן" ואחד אומר "נלך למקום הוועד" - כופין אותו ודן בעירו; ואם הוצרך דבר לשאול - כותבין ושולחין; ואם אמר "כתבו ותנו לי מאיזה טעם דנתוני" - כותבין ונותנין לו; והיכמה הולכת אחר היבם להתירה; עד כמה? אמר רבי אמי: אפילו מטבריא לצפורי (אף על פי ששיבת טבריא גדולה משל ציפורי - הלך אחרי ציפורי).

אמר רב כהנא: מאי קרא? - (דברים כד, ח) וקראו לו זקני עיר [ודברו אליו ועמד ואמר לא חפצתי לקחתה] - ולא זקני עירה.

אמר אמימר: הילכתא: כופין אותו וילך למקום הוועד.

אמר ליה רב אשי לאמימר: והא אמר רבי אלעזר (והא חזינן דפליג עליה רבי אלעזר לעיל): כופין אותו ודן בעירו (ויהיב טעמא למילתיה דמסתבר טעמא)? הני מילי היכא דקאמר ליה למה ליה (נלך למקום הוועד) - כופין אותו וידון כאן, ולא יוציא זה מנה על מנה), אבל מלוה - (משלי כב, ז) [עשירי ברשים ימשול] עבד למה לאיש מלוה.

שלחו ליה למר עוקבא (אב בית דין הוה במסכת שבת ב'במה בהמה יוצאה' (דף נה.)) "לדניו ליה כבר בתיה (כמשה, שהוא בן בתיה, למי שמקרינן עור פניו כמשה רבינו, שגידלתו בתיה בת פרעה; לשון אחר 'כבר ביתיה': כמשה שהוא בן בית, דכתיב (במדבר יב, ז) 'בכל ביתי נאמן הוא' לדניו ליה - על שם שהיה חכם, וכתיב (קהלת ח, א) 'חכמת אדם תאיר פניו' ומצאתי בספר הגדה שהיה מר עוקבא בעל תשובה: שנתן עיניו באשה אחת והעלה לבו טינא, ונפל בחולי, ואשת איש היתה; לימים נצרכה ללות ממנו, ומתוך דוחקה נתרצית לו, וכבש יצרו ופטרה לשלום ונתרפא; וכשהיה יוצא לשוק - היה נר דולק בראשו מן השמים, ועל שם כך קרי ליה רבי נתן 'צוציתא' במסכת שבת (דף נו); הכא נמי להכי כתבו ליה הכי: על שם האור שהיה זורח עליו): שלם עוקבן הבבלי! קבל קדמנא ירמיה (צעק לפנינו ואמר ירמיה): אחי העביר עלי את הדרך (איבד ממני דרך בני אדם: שסירסו; כך שמעתי; וי"א 'העביר עלי את הדרך': לא נהג עמי כשורה, ועל עסקי ממון היה צועק), ואמרו לו (לירמיה להתפייס עמו): השיאוהו ויראה פנינו בטבריא (הכריחוהו והזיקוהו לבוא כאן לדון עמו).

[## לולי מסתפינא הייתי אומר: דברי ירמיה 'אחי העביר עלי את הדרך' פירושו: "אחי דרש ממני לבוא לדון בארץ ישראל ואני בבלי" ולכן הבטוי "העביר עלי את הדרך"; ובא"י קבלו את טענתו של ירמיה, ושלחו לרב עוקבא שאף על פי שפנה צד אחד לארץ ישראל - הם מסכימים שמר עוקבא ידון בדיון, ולא יקבלו לדון אלא אם מר עוקבא יאמר שאין מצייתים לו.]
הא גופא קשיא: אמרת 'אמרו לו' - אלמא דיינוה אתון; 'השיאוהו ויראה פנינו בטבריא' - אלמא שדרוהו הכא!?
אלא הכי קאמרי: אמרו ליה: דיינו אתון; אי ציית - ציית, ואי לא - השיאוהו ויראה פנינו בטבריא.

[ותוספות ד"ה אי ציית ציית: אין לפרש 'אי לא ציית' שלא תוכלו לכופו - דכ"ש שלא יוכל נשיא לכופו, דהכא שבט והתם מחוקק, ומר עוקבא ריש גולה הוה! אלא מפרש רבנו תם: אי לא ציית - כגון דאמר: 'לב"ד הגדול קאזילנא'.]

רב אשי אמר: דיני קנסות הוה, ובבבל לא דיינו דיני קנסות ('אלהים' כתיב בהן (שמות כב, ז), ובעינן סמוכין; ובבבל אין סמיכה, כדאמרינן בפרק קמא (דף יד),) והא דשלחו ליה הכי - כדי לחלוק כבוד למר עוקבא.

הדרן עלך זה בורר